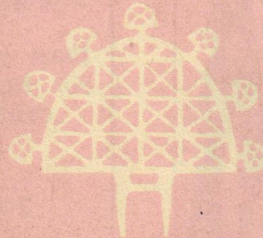
YENİ UFUKLAR

Gülen Düşünceler .... Bernard Shaw
Geçmiştekilere Benzeterek .... Melih Cevdet Anday
Yunan Ozanlarından Çeviriler .... Oktay Rifat
Heksametron .... Halikarnas Balıkçısı
Baş dönmesi .... Arthur Rimbaud
Filozofça Düşünceler .... Diderot
Kaçırılan Eserler .... Haydar Kazgan
Ozanlar Üstüne .... F. Nietzche
Amerika Mektubu .... Mehmet B. Eyuboğlu
Ölüm Sonrası Masalları .... Lucretius
Cehennemde (Hikâye) .... Ferit Edgü
Derine (Hikâye) .... Demir Özlü

CİLT : 11
SAYI : 131

NİSAN
1963

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün
dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrimah Cemiloğlu
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet
So. Nuribey Han, oda 4 - 02
Çemberlitaş - İstanbul

o

Yazışma ve Havale
adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

o

A b o n e:
Yıllık .... 12 TL.
Altı aylık .... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
İstanbul

YIL : 1963 YENİ SAYI : 131

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

GÜLEN DÜŞÜNCELER

Bernard Shaw

Gerçek olan herşeyden utanıyoruz; kendimizden, akrabalarımızdan, kazancımızdan, dilimizden, inancımızdan, geçmişimizden utanıyoruz. Tıpkı çıplak vücudumuzdan utandığımız gibi... Bir insan nekadar çok şeyden utanç duyuyorsa, o kadar saygı görüyor.

o

İngilizler, bozuk Manchester mamullerine yeni bir pazar gerekince, yerlilere Barışçı İncili öğretsinler diye misyoner gönderirler. Yerliler, misyonerleri öldürür; o zaman Hıristiyanlığı korumak için asker gönderip savaşa girişirler, ülkeyi ele geçirirler ve yeni pazarı Tanrının bir lûtfu olarak kabul ederler. Kıyılarını korumak için gemilerine birer papaz bindirirler, direklerine haçlı bayrakları çekerler ve denizlerin kime ait olduğunu tartışmaya kalkışanları yakarak, yıkarak, batırarak dünyanın öbür ucuna kadar giderler... İngilizlerin yapmıyacağı iyilik ya da kötülük yoktur; ama bir İngilizi yanlış birşey yaparken göremezsiniz. Her yaptığı prensip içindir. Vatanseverlik prensibi yüzünden sizinle savaşır, ticaret prensibi yüzünden sizi soyar, imparatorluk prensibi yüzünden sizi köle yapar, sadakat prensibi yüzünden kralını destekler ve cumhuriyet prensibi yüzünden kralının başını keser...

o

İngilizler uşaklarını seçerken çok titizdirler; ama baronlarını seçmezler bile. Onlar doğar doğmaz kabul ederler.

o

... Ömrümüzde tek gün çalışmadığımızı ve çalışmak niyetinde de olmadığımızı nekadar belli edersek, o kadar devletin saygısını, halkın sevgisini, ilgisini kazanırız. Bir okula gitsek, çocukların hepsi ayağa kalkar, bizi saygıyla karşılar; oysa bir boru tamircisine ya da bir marangoza selâm vermek akıllarına bile gelmez. Kızına aylak zenginlerden bir koca bulan anaların koltukları kabarır; oğullarını aylak zenginler sınıfına sokabilmek için babalar milyonlar kazanır: Çalışmak, dinimize göre Tanrı'dan uzaklaşmak, ahlâk ilkelerimize göre itibardan düşmek demektir. Sokakta yürürken, zor geldiği için değil, rezil olmamak için paket taşımayız. Zencilerin bulunduğu yerlerde — örneğin Güney Afrika'da — bir beyazın böyle bir duruma düştüğünü göremezsiniz. Biz, Londra'da, sömürgelerimizin züppeliği bu derece ileri götürmelerine kızıyoruz; ama bahis için bile olsa, bir Mayıs günü, elinde bir testi sütle Bond Street'den geçmeyi kaç hanımefendiye kabul ettirebilirsiniz?

o

Kediyi bir kere yıkadınız mı, bir daha kendi kendini yıkayamaz derler. Bunun doğru olup olmadığını bilmiyorum. Ama biliyorum ki, bir insana bir şey öğretmeye kalktınız mı, o şeyi öğrenmesine engel olursunuz gerçekte.

o

Sağlığı yerinde herhangi bir insan ya da hayvan, vaktinin çoğunu aşkla hiçbir ilgisi olmayan işe ve eğlenceye, çok azını da aşka ayırır. Kocasını sevmekten başka şeyle uğraşmayan kadın, çocuğunu sevmekten başka bir

işe yaramayan ana, belki kitapta hoşdur (tabiî, böyle kitapları okuyanlar için); ama gerçekte derttir. Kocalar işe giderek, bütün gün karılarından kaçabilirler; ama küçük çocuklar, analarının durmadan sarılıp kucaklamaları, üstüne düşmeleri, öğüt vermelerinden, aşırı sevgi ve bağlılığı yaratmak için uğraşmalarından (bu, en kötü dadının, en kötü huyu kadar çirkin ve belki de zararlıdır) kurtulamayıp mahvolurlar.

o

Papazların ve papaların hatası, ermişlik yerine şarlatanlık yapıp, «öğreniyorum» diyeceklerine «biliyorum» demeleri, insanların şüpheci ve coşkun olmalarını isteyeceklerine, sâf ve durgun olmaları için dua etmeleridir.

o

Birbirinin aynı iki aşk yoktur. Birbirinin aynı iki evlilik yoktur. Birbirinin aynı iki hastalık yoktur. Birbirinin aynı iki çocuk yoktur. Birbirinin aynı iki kişi yoktur. Biri için doğru olan, öbürü için yanlıştır. Ama kanunsuz yaşayamıyoruz birlikte; ve kanun, hepimizi aynı şeyi yapmaya zorlayan nesnedir.

Çeviri :
Şakir Eczacıbaşı

YENU : 15

GEÇMİŞTEKİLERE BENZETEREK

Melih Cevdet Anday

Yetişme koşulları, keşke bütün toplumlarda, bütün insanlar için eşit olsaydı; bütün çocuklara zekâlarını, yeteneklerini tam olarak geliştirmek olanağı tanınsaydı... Bu ülkü, toplumun, bir takım insanları doğaya aykırı, yapma, olumsuz baskı ve sınırlar içine alması karşısında duyulan bir sağduyu tepkisidir. Eğitim - Öğretim olanaklarından yoksun bırakılmış kitleler içinde, insanlığın yüzünü güldürecek, doğanın sırlarını bir az daha çözecek nice büyük zekâların ziyan olup gittiğini düşünmek, sadece sağtöresel bir davranış değil, olaylara, gözlemlere ve bilimsel incelemelere dayanan bir gerçektir.

Nitekim bu gerçek, en elverişsiz koşullar içinde bile kendini duyura gelmiş, şöyle ki, tarih boyunca, yeterli yetişme koşullarına kavuşamamış insanlar arasından, bu koşulları ellerinde tutanları bile aşacak nitelikte değerler yetişmiştir. Bunun anlamı üzerinde durmak gerekir. Ne demektir bu? Toplum, şu ya da bu takım insanlar için yalnızca nekes davranmakla kalmıyor, onlara engel olmak durumuna bile düşüyor diyelim. Ama bu elverişsiz koşullar içinde bile o insanlar kendi güçleriyle zorlukları aşıyorlar, böylece de toplumu yeniyorlar. Kişiyi böyle kötü bir durumda bırakmanın eğitici değerinden söz etmek istediğim sanılmasın. Kişinin hasta ve yoksunluk içinde daha iyi yetişeceği savı, baskı ve yoksunluğun bir çeşit savunusundan başka bir şey değildir. Ama gerçek şu ki, insan gücü, baskı ve yoksunluğu yenmesini biliyor. Bu, sadece bireyler için değil, toplumsal katlar için de böyledir. Başka bir deyişle, haksız koşulların değiştirilmesi için yapılan savaş yanında, haksız koşullara karşın iş başarmak çabası diye bir şey de vardır ve sanırım, koşul-

ların değiştirilmesi gereğini kafalara en iyi sokan tutumlardan biridir. Bir örnek üzerinde duralım :

Köy Ensttülerine yöneltilen ve özellikle 1946 larda güclenip hızlanan başlıca eleştiri şu idi: Köy okullarını köylülere yaptırmak haksızlık ve eşitsizliktir. Çünkü kentlerdeki okulları devlet yapmaktadır. Bir kentli gibi bütün vergilerini veren ve ulusal görevlerini yerine getiren köylüden okul için ayrıca emek harcamasını istemek, aklın alacağı iş değildir.

Biçimce, görünüşce yanlış değildi bu yergi, çünkü büyük bir eşitsizliğe, köylü - kentli eşitsizliğine dayanıyordu. Ancak eksik bir yanı vardı, o da, sadece bu eşitsizlik üzerinde durması, eğitim - öğretim sorununa kendince bir çözüm yolu göstermemesi idi. Olumlu bir çözüm önerini ile desteklenmeyen bu türlü eleştirilerin, olumluluk, doğruluk yönleri çok su götürür. Örneğimiz üzerinde durursak, köylerde okul açılmasına karşı olanlar da bu eşitsizliğe başkaldırabilirlerdi, nitekim kaldırıyorlardı. Böylece de, çok tuhaftır, eşitsizlik, haksızlık bayraklarını açan bu eleştirel akım, gide gide baştan başa gerici bir öz bağladı ve hep o nitelikte kaldı. Haksızlıktan, eşitsizlikten söz edenlerin tümü, köy okuluna, köylünün okumasına karşı idi demek istemiyorum. Ama o haksızlık, eşitsizlik haykırıları, gerçekte haksızlığın, eşitsizliğin sürüp gitmesinden başka bir işe yaramadı ve bu sonucun bilinçli yaratıcıları olduğu da yüzde yüzdür.

O günler, Köy Enstitülerini savunanlar, bu eleştiriye karşı diyorlardı ki: «Evet, bu haksızlığı, eşitsizliği biz de biliyoruz. Ama biz Türk köylüsünün okuması için bu yolu bulduk, bugüne değin başka bir yol da bulunmuş değildir. Devletten her köye bir okul yapmasını beklemek, okuma - yazma dâvâsını gömmek demektir. Eğer biz, okuma - yazma, genel olarak eğitim - öğretim işinin bütün ulusa yayılmasını, başka bir takım temel sorunların çözümüne bağlıyacak olursak, gene de ne zamana değin bekliyeceğimizi bilemeyiz. Giderek, eğitim - öğretim işinin çözümünü, başka sorunların çözümünden beklemek de yanlış olmaz mı? Bir tembellik değil midir bu? Çünkü

o sorunlar, diyelim toprak reformu da, köyün bilinçlenmesine bağlı bir ölçüde. Biz şimdiki yoldan eğitim - öğretim işini yoluna koyarsak, öteki yurt sorunlarının çözümü için de gerekli anlayış düzeyini ve gücünü hazırlamış oluruz.»

Sonuçlıyacak olursak, bu savununun dayandığı temel görüş şu idi : Devlet yapamıyorsa köylü yapar. Ama efendim, o devlet baba kentlerde eli açık davranıyormuş... Ne yapalım, yöneticilerimiz hep kentliler de ondan. Biz de kendi gücümüze dayanalım, elverişsiz koşullara inat, yoksulluğumuza, yoksunluğumuza karşın, toplumun bu haksızlığını yenelim.

Tartışma bu idi. Ama oycu politika, köy ağası ile işbirliği yaparak, haksızlık, eşitsizlik haykırısı, bu yaman mantığı boğdu. Yaman mantık diyorum... Çünkü geriaciler, bütün subaşlarını kendi ellerinde sanırken, başka bir yerden, kendi kendine bir su aktığını görünce şaşırdılar. Bunun anlamı şu idi: İlerici, «Peki canım, diyordu, biz de kendi gücümüzle okuma yazma öğreniriz. Sizin yardımınızı beklemiyoruz.» Böylece, asıl savaşın, koşulların değiştirilmesi alanında yapılacağını bildiği için kurulu düzenin başında sinsice nöbet tutan, o koşulların aşıldığını görüp bir yenilgiye uğruyordu.

Bugün de buna benzer bir tartışmanın içindeyiz sanıyorum. Beş yıllık kalkınma plânından söz açacağım. Bu plânın ayrıntılarını, dayandığı kalkınma kuramını, gereğince öğrenemedim. Ama şunu tümümüz biliyoruz ki, plânın gerektirdiği fedakârlık, büyük ölçüde, yoksul halkın sırtına yüklenmiştir. Büyük halk kitleleri daha çok vergi verecek, ihtiyaçlarını eskisinden daha pahalıya giderecek, böylece de plânın mutlu gelecek vaadini desteklemiş olacaklardır. Toprak ağası ve genel olarak özelciler, pek az fedakârlık etmekte, ya da hiç etmemektedir. İmdi, bu durumda belli başlı iki türlü eleştiri ile karşılaşıyoruz. Birincisi şu: Efendim, diyorlar, plân diyerek ortalığı büsbütün pahalılaştırdılar, yaşanamaz duruma getirdiler, millet eski güzel günleri anmaktadır. Yazık bu halka filân filân... Bu eleştiriyi geçelim. Gelelim ikinci

eleştiriye: Benim de güvendiğim bir takım yazarlarımızdan gelen bu eleştiriye göre, yukarda sözünü ettiğimiz eleştiriyi yürütenler, aldatıcılardır. Çünkü halktan yana göründükleri halde, halka plânın dayandığı haksızlığı söylemiyorlar, sözgelişi, «Toprak ağası da fedakârlığa katlansın!» diyemiyorlar.

Bu görüş çok yerindedir. Bunu böylece belirttikten sonra onun eleştirisine girişelim : Demek plân bir haksızlık üzerine kurulmuştur. Bunu biliyoruz artık. Peki, plânı savunanlardan biri karşısımıza otursa da, tıpkı köy Enstitülerini savunanların dedikleri gibi, bize dese ki:

— Plânda eşit fedakârlık ilkesine dayanılsaydı, elbette çok iyi olurdu. Ama neylersiniz ki, o zaman da bu plânı uygulama alanına koyamazdık. Çünkü yurt yönetiminde büyük etkileri olanlar, subaşlarını tutanlar, zırnık vermiyorlar, vermiyorlar efendim, kalkınma için bir fedakârlığa katlanmıyorlar Bize de, kalkınmayı yoksullarla başarmak düştü. Sonunda amacımıza varırsak, yoksullarımız bundan yararlanacaktır. Haksızlık, eşitsizlik sorununa gelince, bugünkü politik düzen içinde bu sorunu başka türlü çözemezdik biz.

Plâncılar, plânı uygulayanlar böyle bir savunuya kalkarlar mı, bilmiyorum, ama içlerinden bu türlü düşünceler geçiriyorlarsa, inançlarını yayabilmek için, plânın yüzde halkçı bir ilke ile hazırlandığını tanıtlamak ve mutlu azınlığın böyle bir plâna karşı olduğunu halka duyurmak gereklidir.

Demek istediğim şudur: Fedakârlık sadece halktan istenebilir. Halkımız, bunun kaçınılmaz olduğuna inanırsa uysal davranacaktır. İşte asıl soru budur: Fedakârlığın sadece halka yükletilmesi kaçınılmaz mıydı?

Bunun deşilmesinde, ölçülemiyecek büyük yararlar vardır.

YUNAN OZANLARINDAN ÇEVİRİLER :

BOYA BOSA GÖRE MEZAR YAZITI

«Aristeus oğlu Teris, Giritli.»
Deyip kestim, yine de uzun düştü;
Öylesine bir bücürdü rahmetli.

Kallimakos
(İ. Ö. 305-238)

DENİZİN ATTIĞI ÖLÜ

Dalgalar savurmuş, kimbilir kimin nesi!
Leontikos buldu ölüsünü kumsalda.
Bu mezarı kazarken kendine ağladı.
Kolay mı, gece gündüz kuşkuda zavallı:
Martı gibi denizlerde dolaşır o da.

Kallimakos

DİOGENES CEHENNEMİN KAPISINDA KERBEROS'LA KARŞI KARŞIYA

Yırtık bir hırka, bir değnek, bir heybe,
Yolum buralara düştü sonunda.
Sen, cehennemin köpeği Kerberos,
Ben, dünyanın köpeksi filozofu;
Salla kuyruğunu Diogenes'e.

Onestes
(İ. Ö. I. Yüzyıl)

AFRODİTE'NİN ÖGRETTİĞİ SEVDA İŞLERİ

Yağ koy kandile, benim dilsiz sırdaşıma
Ve git! Bir üçüncüyü kaldırmaz sevişme.
Güzelce kilitle kapımızı, Filenis!
Haydi Ksanto, kucakla beni yavuklum!
Ve sen, yüce aşklar için serdiğim döşek,
Pafos'ta bayramı kutlanan tanrıçadan,
Varsa bir eksiğin bu işde, öğren şimdi.

Filodemos
(İ. Ö. L. Yüzyıl)

Çeviri :
Oktay Rifat

HOMERİN EPİK HEKSAMETRON VEZNİNİN, AY YILDIZ BAYRAĞIN, VE TAVLA OYUNUNUN MENŞE'LERİ BİRDİR.

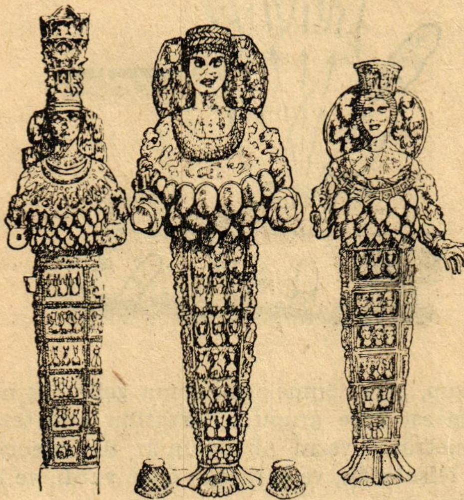
HEKSAMETRON

Halikarnas Balıkçısı

En eski taş çağında Ana Tanrıçanın tapınımı (kültü) yeryüzünce yaygındı. Başlangıçta erkeğin doğumdaki rolu pek bilinmiyordu. Kadınların çocuk doğurdukları, erkeklerinse doğurmadıkları görülüyordu. Erkek cılk ve kısır bir yaratık, kadınsa insan soyunun sürdürücüsü sayılıyordu. İnsan oğlunun yaşamı ise çocuk doğumuyla yeyeceğe bağlıydı. Kadın üstün erkek altın sayıldı, toplum da kadının üstünlüğü sanısıyla kanısına dayanılarak matriyarkal oldu. Tanrı dişi sayıldı, ve Ana tanrıca baş tanrı oldu. Gel git zaman erkeğin doğumdaki etkisi anlaşılınca, toplumlar patrıyarkallığa (erkeğin üstünlüğü sanısına) kaydı. Erkek tanrı gerekti, onu da Ancak «Ulu Ana Tanrıça,» Kibele doğurabilirdi (ya da Giritte Rea.) Böylece patriyarkal toplum düzeninin baş tanrısı Zeus (sonra Jupiter) u Ana Tanrıca dünyaya getirdi, ve çektiği sancı dolayısıyla iki avucunu yere dayayarak toprak üzerine beş parmağının izini bıraktı. Sağ elinin beş izinden beş «daktil» (parmak demektir) papazı peydalandı, ve hemen toparlak kalkanlarının üzerine kargılarını çarparak, ve bağırarak dans etmeğe koyuldu; ki Zeus'un bağırışları duyulmasın. Çünkü babası Tanrı Kronos'un geleneği, kendi çocuklarını yemekti. Bu efsane batı Anadolu, ve ona karşın adalara (bir de Anadoludan taşınmış Minoen giritlilere) aittir.

Strabo, Pausaniyas'la, Kalimakos'dan daktil'lerin savaş'sel ve Bakhossel (başik-şarap tanrısı Diyonisos'dan)

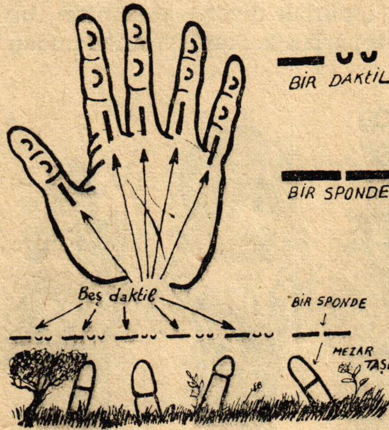
tipler sayıldıkları anlaşılıyor. Sonraları Anatanrıça dansları silâhlar, büyük kuddumlar, büyük ziller (kimbalon) ve naylarla oynanılır ve Ana Tanrıca tapınıcıları böylece korkunç dinsel aşklara kışkırtılırdı. Frigya (kuzey Anadolu) nun, kimi yeri gök gibi gürleyici kimi yeri de yaslı ve yavaş, dinsel musikisi erken çağların karanlığında söndü gitti, ama Bach ya da Handel'in musikisinde onun uzak titreyişi (bu işden anlayanlarca) hâlâ ankılanmaktadır. (iki elle birbirine çarpılan büyük zillerin yâni «simbal» ların atası, toparlak halkalardır. Kalkanlar bronzdandı. Homerin Aka'ları bu toparlak (Homer «evkiklon», tam toparlak diyor.) kalkanları, bir de «aspis», denilen gene toparlak kalkanları Anadoludan alınmadır.)

Ilyada'da ve Odisse'de kullanılan «heksametron» şiir vezni Ana Tanrıça için Anadoluda oynanan danslardaki adım sayılarından gelir. Şiir vezinleri erken çağlarda dinsel danslarda atılan adımlardır. Bir «heksametron» (resme bakınız) ayak (pos) denilen altı hece grupundan o-

lur. İlk beş grup, beş daktil'dir. Bir daktil bir uzun iki kısa hecedir. Altıncı ve son grup ise, iki uzun hecedir. Bir heksametron şöyle öter.

1 (taak tıktak) 2 (taak tiktak) 3 (taak tıktak) 4 (taak tıktak) 5 (taak tıktak) 6 (taak taak). Bu da Anatanrıcanın doğumda bıraktığı el izi ve bir uzun iki kısa parmak ek yerleridir. Anadolu vezinlerinin adları bile dansda gövde davranışlarının adlarıdır. Örneğin: «troke» vezninin adı «treko,» ve «trokos» dan gelir. İleri koşmak, ve, çevresini dolanmak demektir. (bir çeşit tavaf'dır) «Ana-

paest», koşup, geri dönmek anlamına gelir. Bu nedenden dolayı anapaest hece grupu bir daktilin tam tersidir. Epik heksametron vezni Anadolunun ilk edebiyatı idi; dram'dan, felsefeden, ve tarihden önce vardı, ve bunların hepsini içine alırdı.

Anadolunun Sibil denilen kadın kâhin papazları da heksametron'la tanrının cevabını verirlerdi, sorulara. Anadoluda dört sibil vardı. Helespontik denilen Çanakkale'deki Sibil'in önce, orada savaşın olacağını bildirdiği söylenir. Diodorus Siculus bu sibillerden bir çok heksa-

metronun İlyada ve Odisse'de olduğu gibi kullandığını yazar.

Kartacalılar Romalıları sıkıştırınca, Roma devleti Kumae (Napolinin yanındadır - Anadoluda Kime'den göç medirler) sibiline, «Sibilin» kitaplarındaki heksametron' larına baş vurup bir çare bulmasını yalvardı. Sibil Anadoluda Pessinus'deki Ana tanrıca taşının (hacerül esvet gibi bir göktaşı) getirilmesini emretti. Beş büyük kinkerem (beş kat kürekli kadırga) büyük törenlerle taşı alıp Palatin dagında yaptıkları tapınaga yerleştirdiler.

El pek eski zamanlardanberi kutsal bir simge sayılırdı. İsadan önce 25000 yıla aid Fransanın Kromanyon mağarasında Anatanrıça ve Boga resimleriyle beraber, beş parmağı açılmış avuç resimlerine rastlanılır. Bunlar kötü ve şom varlıkları defetmek için kullanılırdı, nah sana, dermişcesine. Anadoluya gelen ilk insanlar arasında Kromanyon insanı çoklukdu. Daha sonra Helen mitolojisinde, Keiron denilen (belinden aşagısı beygir) bir kentor (centaur) vardı. Öylesine bilgiliydi ki tanrı Esklepiyosa, Apollo'ya, Aşil'e ve bir çok yarı tanrılara hekimlik, müzik dersi verirdi. (Hittit arşivlerinde, Akeyava prenslerinin Hatusasa gelip, (şar) kullanmayı öğrendiklerini kaydeden vesikalar bulundu. Akeyavalar Homerin Akalarıdır, Kentor'lar da belki Hittit suvarileridir). Ama bu kentorun adı keiron yanı, «el» demektir. Beygiri Hittitler getirdiler Egeye.

Olimpiyad yarışları büyük dini önem taşır. Pentathlon denilen yarışlar, adı üstünde, beş yarıştı. Olimpiya'da ilk önce Anadolulu «Pelops»a tapılırdı (adını Peloponez'e verdi) Pelops da karısı Hippodamiya'yı - ki atları evcilleştirir demektir - bir at yarışında elde etti. At ya da şar yarışlarıyla beraber musiki ve şiir yarışları da olurdu mutlaka. Istmiyen, nemeen yarışlarında da böyleydi. Ilyada'da Patroklosun ölümü icin yapılan yarışların ilki şar yarışıydı. Olimpiyadlar günümüzün takvimiyle dört yılda birdi, ama Helen takvimiyle beş yılda birdi.

Yokarıdan beri sayılanlardan beş sayısının dinsel önemi belirir.

Heksametronun son pos'u ya da gurupu iki uzun heceden bir, «sponde» dir. Sponde tanrıya bir içki-çoğu şarap-bagışı anlamına gelir. İçkinin bir kısmı tanrının mihrabına dökülür, arta kalanı da içilirdi. Spon-dai bir akid, bir anlaşma anlamınadır. Anadoluda iki parti arasındaki anlaşma sonunda, iki partinin her biri kollarını biraz keserler, ve birbirinin kanını emerlerdi. Bir çeşit kan kardeşliği olurdu. Tanrıça papazları erkeklik organlarını kökden keserler ve tanrıçanın önündeki toprağa gömerlerdi. Kökden sünnet sonraki ucdan sünnet gibi, bir dine giriş töreniydi. Bu davranış tanrıçayla tapınıcısı arasında bir anlaşma, hem de toprağı verimliliğe gebe bırakmaydı. Kibel'in papazları Galli'ler. (Anadoludaki Gallos nehrinden) Artemisin Efesdeki papazları Megabizos'lar kökden sünnetliydiler. Anadolu'da erkeklik organı kutsaldı. Batı Anadoluda mezar taşları erkek cinsel organı kıyafetindeydi. Tanrıçaya buyur edilen son ve en büyük bağıştı. (resme bakınız). Bu taşlar ikiye ayrılmış sütûn kıyafetindeydi. Heksametron'un sonuna gelen «libation» bağış da sponde olarak iki uzun hecedir. Yazı yerinin elverişsizligi dolayısıyla teferruata girişmiyorum.

Yarı bir Kibele olan Efes Artemisinin bakire papazlarına melissa-arı-derlerdi. Efes Artemisi de cevaplarını heksametronla verirdi. Ama butun Anadolu sibillerine de melissa denirdi. Efes Artemislerinin putlarının hepsinde heksametronla ilgili bellerinden aşağıya altı tane dörtkenleri vardır.

Günümüzde Manastırlarda kadın erkek rahip ve rahibelerinin cinsiyetlerini Tanrıya vakf etmeleri; Vestal bakirelerin (melissa'ların) ve Galli papazlarının kökten sünnetlerinin platonik şeklidir.

ARTHUR RİMBAUD

B A Ş D Ö N M E S İ

Nedir bizim için ruhum karın ve korun örtüleri
Ve binlerce kıyım-Ya kuduzun uzun çığlıkları
Sarsıntıları tüm düzeni yıkmış cehennemin
Ya yıkıntılar üstünde esen bu kuzey yelinin?

Ya bu öcler? Varsa bir önemi söyle!
— Hiç!... Ama gene de... herşey. Bir kez diledik bu öcü
İşadamları,
soylular,
saylavlar,
YIKILIP GİDİN!
Erk,
doğruluk,
tarih:
YERİN DİBİNE!
Yeterince çektik elinizden. Kan!
Kan!
Kızıl alev!

Herşey savaşa, öce, kıyıma
Ruhum biz dönüp duralım bu yıkımlarda:
A! bitsin artık işiniz cumhurlukları yeryüzünün
Hükümdarlar,
alaylar,
çiftçiler,
haklar:
YETİŞİR!
Bu çileden çıkmış ateşin dolabını kim döndürecek
Bizden ve dost dediklerimizden başka?
Biz... başı bulutlarda dostlar: bu eğleyecek bizi
Yangelip yatacağız, ateşler dalgası dedim oy!

Avrupa,
Asya,
Amerika:
YİTİN!
Öc alıcı yürüyüşümüz kapladı
Kentleri, kasabaları... her yanı!—
Bu arada biz de ezilip gideceğiz
Volkanlar atacak, Okyanus taşacak.

Oy dostlar! dost dediğim dost inan ruhum
Bilinmedik karanlıklar-çekip gitseydik! Haydin!
Haydin!
Oy mutsuzluk! Titrediğimi duyuyorum, bu geçkin toprak
Üstümde. Gittikçe gittikçe sizlere... Yeryüzü çöküyor
işte!

(Bu da birşey değil: Rimbaud orda, orda her seferinde.)

Özgür Çeviri :
F. Edgü

FİLOZOFCA DÜŞÜNCELER

Diderot

XIV

Pascal sağduyu sahibiydi, fakat korkaktı, saftı. Onun tanrı vergisi yeteneklerini kendi kinlerine kurban eden kişilerin eline düşmeseydi, usta bir yazar ve derin bir düşünür olarak şüphesiz ki evreni aydınlatabilirdi. Tanrıbilim konusunda yapılan kalem kavgalarını zamanın tanrıbilimcilerine pekâlâ bırakabilir, Tanrının kendisine verdiği zekâyı kullanarak, Tanrıya tecavüz ederim korkusuna kapılmadan gerçeğin araştırılmasına koyulabilir, üstelik onun çıraklığına bile lâyık olmayan kişileri üstad saymayabilirdi! La Mothe'un La Fontaine için söyledikleri pekâlâ ona da uygulanabilir: Arnaud'nun, Sacy'nin ve Nicole'ün ondan daha üstün olduğuna inanmak budalalıktır.

XV

İnsanın Tanrı t a r a f ı n d a n y a r a t ı l d ı ğ ı boş bir inançtır. Dünyanın öncesiz ve sonsuz (ezelî ve ebedî) olduğu, ruhun ölümsüzlüğünden daha az akla yatkın değildir. Çünkü hareketin, ilkesi sakım olduğu halde, bu evreni nasıl meydana getirebildiğini anlamıyorum. Hiç gereği yokken varsayılan bir varlık ileri sürerek bu güçlüğü yenmeğe çalışmak ise gülünç olmaktır. O varsayılanı anlamanın da yolu yoktur ya! Maddî dünyada göze çarpan harikulâde şeyler, üstün bir zekânın varlığına kanıt sayılsa bile, manevî dünyada göze çarpan bozukluklar Tanrı kavramını yok etmeğe gene de yeter. Diyorum ki, her şey bir Tanrı eseri ise, her şey olabildiği kadar iyi olmak gerekir. Çünkü her şey olabildiği kadar iyi değilse,

ya Tanrının buna kudreti yoktur, ya da isteyerek kötü yapmıştır. Onun varlığını ortaya çıkarmak için bundan daha iyi bir yöntem olamaz. Soruyu bu şekilde ortaya koyduktan sonra sizin tanrısal nurunuzla bir alışverişe de yer kalmaz. Eğer kıralların en iyisi Britannicus'un öldürülmesi ve insanların en kötüsü Neron'un kıral oluşu iyi bir şey olsaydı, zayıf bir ihtimal de olsa, her kötülüğün kaynağı bir iyilik olduğu sonucuna varılabilirdi. Benzer araçlar kullanmaksızın aynı amaca ulaşmanın imkânsız olduğu nasıl ispat edilebilir? Erdemlerin yüceliğini daha da arttırmak için kötülüklere göz yummak, apaçık bir zarar için çok önemsiz bir fayda sağlamak demektir.

İşte ileri sürdüğüm sorular bunlar, bunlara nasıl karşılık vereceksiniz?... **«Ben kötü bir kişiyim, Tanrıdan korkacak yanım olmasaydı onunla savaşmazdım.»** Bu cümleyi hatiplere bırakalım. Bu söz gerçeği sarsabilir, kibarlık buna engeldir, üstelik bu sözde çok az hoşgörü vardır. Bir kimse Tanrıya inanmıyor diye ona sövmeğe hakkımız var mı? İki tartışmacı arasında, öfkeye kapılanın haksız olduğuna bire karşı yüz konabilir. Menippe, Jupiter'e şöyle der: «Cevap vereceğin yerde yıldırımına başvuruyorsun, o halde haksızsın.»

XVI

Bir gün birine sormuşlar, gerçek tanrıtanımaz var mı diye, gerçek hıristiyan bulunduğuna inanıyor musunuz diye cevap vermiş.

XVII

Metafiziğin bütün saçmaları, ileri süreni haksız düşüren kanıt değerini bile taşımaz. Onları çürütmek için çok kere maddî veya manevî duyuları dürtüklemek gerekir. Bir kuşkucuya (reybî), kendi varlığını inkâr etmekte haksız olduğu ancak dayakla ispatlanabilir. Elde bir ta-

banca ile Hobbes'a da buna benzer bir ders verilebilir. «Sökül paraları, yoksa ölürsün. Burada bizden başka kimse yok. Ben daha kuvvetliyim. Aramızda hakkaniyet de söz konusu olamaz.»

XVIII

Tanrıtanımazlığın yediği büyük darbeler hiç de metafizikçinin elinden çıkma değildir. Malebranche ile Descartes'ın yüksek düşünceleri, materyalizmi sarsmak için Malpighi'nin gözlemlerinden daha az elverişlidir. Eğer bu tehlikeli varsayım günümüzde sarsılmaktaysa bunun şerefi yalnız deneysel fiziğindir. Üstün zekâlı bir varlığın bulunduğunu gösteren sevindirici kanıtlar, ancak Newton'un, Musschenbroeck'un, Hartsoeker'in, Nieuwentyt'in eserlerinde bulanabilir. Bu büyük adamların sayesinde dünya artık tanrı değildir: Dünya artık çarkları, kayışları, makaraları, zembereği, ağırlıkları bulunan bir makinadır.

XIX

Varlık bilgisinin (ontolojinin) incelikleri olsa olsa şüphecileri ortaya çıkarmıştır. Ancak tabiat bilgisi gerçek tanrıcıları yaratabilir. Canlıların yumurta ile ürediğinin anlaşılması, tek başına, tanrıtanımazlığın en zorlu itirazlarından birini çürütmeğe yeter. Hareket, ister temelli, ister geçici olsun, maddeye özgü bir şey ise de, şimdi anlıyorum ki, canlının gelişiminde onun etkisi sona ermektedir. Bütün gözlemler bana gösteriyor ki, çürüme, kokuşma olayı, canlıya benzer yeni hiç bir şey meydana getirmiyor. En ilkel böceğin yapısı, insanın yapısından daha az hayret verici değildir. Bundan, çekinmeden şu sonucu çıkarabilirim: moleküllerin içsel bir hareketi onlardan birini meydana getirebileceği gibi pekâlâ ötekini de meydana getirmiş olabilir. Bundan iki yüz yıl kadar önce, bir tanrıtanımaz daha da ileri giderek, belki de bir gün, kokmuş bir et parçasından bir sürü sinek türeyip çıktığı gibi yerin altından da düpedüz insanların ortaya

çıktığı görülecektir demiştir. Doğrusu bir metafizikçinin ona ne cevap vereceğini bilmek isterdim.

XX

Bir tanrıtanımazın karşısına metafiziğin incelikleriyle çıkmağa çalışmam boşunadır. Bir tanrıtanımaz bu düşüncelerin cılızlığından bile yeteri kadar güçlü bir itiraz çıkarabilir. «Bir sürü faydasız gerçek var ki, bana açıklamasız gösterilmiştir. Tanrının varlığı, iyilik ve kötülük, ruhun ölmezliği benim için çözülmemiş sorunlardır. Ne yâni! bu konularda aydınlanmak, bir üçgenin üç açısı toplamının iki dik açıya eşit olduğunu anlamaktan daha mı az önemlidir?»

O, usta bir mübalâğacı olarak, bu düşünceyi bütün acılığı ile ve uzun uzadıya bana yuttururken, ilk başarısı ile gerine gerine kasılan kişilere özgü bir davranış ve yepyeni bir soru ile savaş meydanına atıldım... «Siz düşünen bir yaratık mısınız?» diye sordum. «Şüphe edebilir misiniz?» diye sevinçle cevap verdi... Niçin olmasın? Beni inandıracak ne var? Ses ve hareket mi? Fakat filozofa göre, düşünme yeteneğinden yoksun olan hayvanda da aynı şeyler var. Descartes'ın karıncada yok dediği şeyi niçin sizde var sayayım? Beni etkilemek için özel hareketler yapıyorsunuz, onlara bakarak gerçekten düşündüğünüze inanmak isterdim. Fakat aklım bu sonucu çıkarmama engel oluyor. «Görünen hareketlerle düşünce arasında temelli hiç bir bağlılık yoktur. Karşınızdaki adam tıpkı kendi saati gibi düşünceden yoksun olabilir: konuşma öğretilmiş bir hayvan düşünen bir varlık sayılabilir mi? Bütün insanların, sizden habersiz, papağan gibi sözler bellemediklerini size kim söyledi?...» «Ne de olsa akıllıca bir benzetme, diye karşılık verdi. Hareket ve sese değil, düşüncenin akışına dayanılarak, cümleler ile akıldan geçenler arasında kurulan ilgiye dayanılarak bir varlığın düşündüğü sonucuna varmak gerekir. Her sorulana cevap veren bir papağan bulunsaydı, hiç duraksamadan, onun düşünen bir varlık olduğunu ileri sürerdim. Peki, bununla Tanrının varlığı arasında ne gibi bir ilgi var?

Kendisinde en çok zekâ belirtisi gördüğüm adamın, belki de kurulmuş bir makina (otomat) olduğunu bana ispat ederseniz, ona bakarak tabiatta bir zekâ bulunduğunu kabul etmem mi gerekir?» Benim işim bu, dedim. Bununla beraber itiraf edin ki, benzerlerinizin düşünme yetisinden yoksun olduğunu ileri sürmek delilik olurdu. «Şüphesiz, fakat ne çıkar bundan?...» Şu çıkar ki, eğer ben evrende, evreni bırakalım, hattâ bir kelebeğin kanadında, benzerlerinizin düşünme yetisiyle donanmış olmasını belge diye ileri sürdüğünüz bir zekâdan bin kat daha belirgin zekâ belirtisi görürsem, bir Tanrı bulunduğunu inkâr etmek, benzerlerinizin düşündüğünü inkâr etmekten bin kat daha delilik olur. İmdi, bu durumda, aklınıza, vicdanınıza başvuruyorum: herhangi bir adamın düşünmesinde, hareket ve davranışında, bir böceğin yapı ve davranışından daha çok zekâ, düzen, incelik, tutarlık görüyor musunuz? Tanrısallık, bir peynir kurdunun gözünde apaçık belli değil midir? Düşünme yetisi Newton'un eserlerinde onun kadar bile belli değildir. Nasıl! yapma dünyada, var olan dünyadan nasıl daha az zekâ bulunur?... Ne tuhaf düşünce!... «Fakat, kendim düşündüğüm için başkalarında da düşünme yetisi bulunduğunu kabul ediyorum...» diyorsunuz. İşte, hiç aklımdan geçmeyen bu sonuçta sizinle beraberim. Fakat kanıtlarımın sizinkilere üstünlüğü bu noktadaki yenilgimin etkisini yok etmez mi? Tabiattaki eserlerine bakarak ilk varlığın zekâ sahibi olduğunu ileri sürmek, yazılarına bakarak bir filozofta zekâ bulunduğunu ileri sürmekten daha akla yatkın değil midir? Karşınıza bir kelebek kanadı, bir peynir kurdu gözü ile çıktığıma şükrediniz, sizi evrenin ağırlığı ile pekâlâ ezebilirdim. Ya ben fena halde yanılıyorum, ya da bu kanıt okullarda öğretilenlerden çok daha üstündür Buna ve bunun gibi basit düşüncelere dayanarak Tanrının varlığını kabul ediyorum, yoksa gerçeği ortaya çıkarmaktan çok ona yalan havası veren kuru bir takım metafizik düşüncelerin dokusuna dayanarak değil.

Çeviri : İsa Öztürk

KAÇIRILAN ESERLER VE SERVET ANLAYIŞIMIZ

Haydar Kazgan

Üzerinden birçok medeniyetlerin gelip geçtiği Anadolu'nun eski ve dolayısiyle dış pazarlarda büyük tarihi kıymeti olan kalıntılarının gizli bir ihracat rejimi ile nasıl elden gittiğini gazetelerin gerek haber sütunlarında ve gerek fıkralardan öğreniyoruz. Fakat aslında öğrenmediğimiz bir tarafı var gibi geliyor bana. Öyle bir taraf ki, bütün memleketi jandarma polis ve gümrük muhafızı ile donatsanız, hattâ hudutları atom silâhları ile kapasanız bu eşyanın dışarı çıkmasına engel olamayacağımızı bütün sebebleriyle ortaya koyuyor.

Avrupa'da humanizma hareketi Bizansın çöküşünü hızlandırmıştı. Altın ve kıymetli taş, süslü elbiseler ve kumaş dolu vapurlar Bizans limanlarına yanaşıyor ve boşalttıkları eşya yerine eski eser, el yazması eserler, taş toprak ve deri parçaları doldurup geri dönüyorlardı. Venedik, Genova Brindisi ve hattâ Napoli antrepoları eski eser, kitap, antik Yunan'a ve Roma'ya ait Doğu pazarlarında ne varsa alıp getirilen eşya ile doluyor, buna karşılık Doğu'nun ötedenberi bir türlü tüketmekten vazgeçemediği yalancı parlak taşlardan tutun, süslü işlemeli kumaşlar Koca yelkenlilere yükleniyordu. Humanistler burjuvaziye hâkim olmuş, onun servetini Greko Lâtin medeniyetinin fikir ve sanat kalıntılarına akıtacak güce erişmişlerdi. Aynı humanizma servete hâkim olunca üretim metodlarını da geliştirmiş, Orta - Çağdan çıkan Avrupa böylece servetlerin kolay bir şekilde yığıldığı bir ülke olmuş, Doğu Pazarlarını büsbütün istilâ etmiştir. Aynı alış veriş devirler boyunca devam edegelmiş, zamanımıza kadar uzanmıştır.

Bizansı ele geçiren Osmanlılar'ın bu bakımdan tah-

lihsiz sayılmaları gerekir. O günlerde Bizans bir taş boncuk için Senca'nın bir elyazmasını feda edecek bir inhitat içindedir. Süs ve sefahat almış yürümüş, kilise arşivleri bile yağma edilmiş, kütüphaneler boşalmış, cahil bir halk, aynı devirde Roma imparatorluğunun kalıntısı olan İtalya'nın bâzı şehirlerinde bir kilise zamgocından daha kültürsüz imparator ve din adamlarının idaresine bırakılmıştır. Zaten bu durum Fatih Sultan Mehmed'i bile şaşırmıştır. Padişah herşeye yeniden başlamak zorunda kalmış, Bizans'in bu kadar gerilemiş olması dolayısiyle zaptettiği şehrin bir nimet değil bir külfet yatağı olduğunu görmüş ve bu yüzden uzun müddet bu şehri fetetmenin vereceği gururu bir tarafa bırakıp endişesini gidermek için çareler aramağa koyulmuştur. Zira zaptolunan Bizans'da hiçbir düzen olmadığı gibi halkın, idaresinin, yapıtlarının ve âdetlerinin düzen ve ahlâk anlayışına uymadığını görerek asıl fethin işgalden sonra başlayacağını anlamıştır. İlk olarak pazarları teşkilâtlandırmış, tefeci ve karaborsacıların önünü almışsa da uyruklarını saray lüksünden, israf alışkanlıklarından kurtaramamış, Bizans'ın kötülüğü Osmanlı halkının o zamana kadar örnek alınan ahlâk ve davranışlarına hâkim olmıya başlamıştır. Kısacası Osmanlı imparatorluğu da Bizans'ın istilâsından sonra renkli boncuk, parlak kumaş ithal eden ve bunun karşılığında topraktan çıkan taş bebekleri veren bir topluluk olarak tarihe geçmiştir.

Fakat taş bebek deyince hemen insanın aklına Milo'nun Venüs'ü geliyor. Dinimiz resim ve heykel istemiyor, elini sürsen günâh, baksan günâh; ama nereyi kazsan, bellesen bir kırık baş, veya bir kol bacak çıkıyor. Alan da var, sat gitsin; sevap da olur. İşte bu sevap bir kadı efendiye de nasip oluyor ve bir Fransız Konsolosluk memuru Milo'nun Venüs'ünü bir damlık Marsilya kiremidi fiyatına alıyor. İş büyüyor, İngiliz konsolosluğu da harekete geçiyor ve satışı yapan köylüyü kandırarak heykeli geri almasını ve kendilerine çok daha fazla fiyatla satmasını istiyorlar. Derken iş Kadı efendiye aksediyor, bir destur çekip taş bebek lâfını ağzından çıkardıktan sonra

meselenin ecnebiye arasında bir ihtilâf çıkmasından da biraz çekinerek köylüyü «Bir taş bebek için siyaset olacak, çekil karşımdan, alan almış artık» deyip savuyor.

Ama bizim de Batı memleketlerinde elçi ve konsoloslarımız var. Ne yapar bu kişiler.? Ne yapacaklar, boncuk toplar, süslü kumaş, kürk alırlar hanımlarına. Uzun müddet Paris'de kalıp da Louvre müzesini görmeyen hariciyecilerimiz var, denir durur. Evliya Çelebi'den bu yana hiçbir hariciye memuru gittiği yerlere ait ciddî bir eser, bir hatıra bırakmamıştır. Arşivlerimize bakın, bunca yıl Batı'ya elçi, memur yollarız, hangisinin, bırakalım basılmış, fakat kararlanmış kaç tomar, hattâ kaç satır yazısı var? Ama biz ötedenberi böyle şeylere değer vermeyiz. Elimizdeki birkaç evrakı da vagonlara doldurup Bulgarlara satalı çok olmadı daha. Saraya aittir, o devir yıkıldı deyip güzelim çeşmibülbülleri, saksıları mahzene atıp farelere kırdırdık ve yeni Başkent resmi salonlarını süslemek için kübik modasını Avrupa'ya birkaç yıl için getirdiği saçma sadelik ile süslemeye kalktık. Sonra kimin aklına geldi bilmem, Topkapı sarayında bir çeşmibülbül, Yıldız porseleni pavyonu açmak. Arandı tarandı, birşey bulunmadı, onun bunun himmeti ile iki fıkara pavyon düzenlendi. Oysa bu pavyonda gördüklerimiz Paris, Londra veya Viyana'nın karanlık bir apartmanında artık son günlerini dolduran, bizde birkaç yıl vazife görmüş üçüncü dereceden bir diplomat evinin bir köşesini süsleyen aynı cinsten eşyanın yanında bütün fıkaralığımızı göstermeğe yeter. Beri taraftan, bakın bakalım Frenk diyarında senelerce koca bir imparatorluğu, yeni cumhuriyeti temsil etmiş olan birinci derecede diplomatların evlerine. Ne getirmişler. Getirdiklerini de çocukları ve torunları ne yapmış. Çoğu bitpazarına, kapalı çarşıya düşmüş, oradan da yine lâyık oldukları Frengistana. Bir elçimize veya devlet adamımıza bir yabancı devlet tarafından verilmiş olan nişanların çoğunu bizim değil onların müzelerinde daha çok görmemiz bunu ispat etmiyor mu?

Netice olarak Anadolu'da mahsul vermekte pek cimri olan çapanın toprağın üzerine cömertçe çıkardığı hu-

manist zevkin, hayatın ve sanatın hazinelerini biz muhafaza için kamu kuvvetini teşkiâtlandırmak isteyip duruyoruz. Oysa asıl teşkilâtlandıralacak olan eğitimdir. Sanat anlayışımızı, zevkimizi eğitmemiz, güzeli tanımayı öğrenmemiz gerek. Ancak bundan sonradır ki bu polis gücü ile korumaya çalıştığımız eserlere memleket içinde bir istek olacak, yâni inciye boncuya, kürke ve parlak kumaşlara giden servetler, gelirler bu kalıntılara gidecek, evlerimizi, müzelerimizi süsleyecektir. Devlet otoritesi ile tiyatro açmak ve tiyatro zevkini yaymak mümkün olur, olmaktadır, ama babamızdan kaldığı halde evimizde muhafaza etmesini bilmediğimiz ve ilk fırsatta incik boncuk, parlak kumaş için pazara sürdüğümüz bir eski silâh, bir tabak, bir fincanın kadrini bilmezken, toprağın altında saklı hazineyi devlet otoritesi ile muhafaza edemeyiz. Güzele değer vermek için ilk önce neyin güzel olduğunu öğrenmemiz gerek. Bunun için de Yüce şairimiz Abdulhak Hamit gibi Londra'nın en iyi giyinenlerinden olmayı değil, ters yüz edilmiş elbise giyip taşbebeklere sahip olmayı övünme vasıtası yapan, konsolosluk memurunun ortamına kavuşmak gerekir.

Ama bu ortamı Bizans kaybetmiş; biz de hâlâ bulamamışa benziyoruz. Bulmak için de Fatih'in kılıcını değil, aklını kullanmamız elverir, sanıyoruz, o taassup içinde Bellini'ye portresini yaptıran Fatihin.

o

OZANLAR ÜSTÜNE

F.W. NİETZCHE

Bedeni daha iyi öğrendiğimden beri, dedi Zarathustra öğrencilerinden birine, zihini de yalın zihin olarak alıyorum; «ölümsüzlük» e gelince-bu sadece bir yakıştırmadır.

Öğrenci, böyle dediğini daha önce de işittiydim, diye karşılık verdi. Böyle dediğin zaman sözüne şunu da katmıştın: «Ama ozanlar ölçünün ötesinde kalır.» Niçin ozanlar ölçünün ötesinde kalır, demiştin?

Niçin? dedi Zarathustra, niçin diye soruyorsun? Ben onlardan biri değilim ki onların niçinleri bana sorulabilsin.

Benim yaşantım yalnız düne mi ilişkin? Fikirlerimin nedenlerini yaşantımın süzgecinden geçireli hanidir.

Nedenlerimi hep aklımda tutacaksam, varilimsi bir belleğim olması gerekmez mi?

Kendi fikirlerim bile bana ağır geliyor; kuşların çoğu da kanat açıp gidiyor.

Arada sırada güvercinliğimde başıboş bir kuş bulurum, yadırgı bir kuş, elimi tüyleri üstüne koyunca tirtir titrer.

Peki, vaktiyle Zarathustra ne demişti sana? Ozanlar bu ölçünün ötesinde mi kalır, demişti? İyi ama, Zarathustra da bir ozandır.

Şimdi onun bu konuda gerçeği söylediğine inanıyor musun? Niçin inanıyorsun peki?

Öğrenci şöyle karşılık verdi : Ben inanırım Zarathustra'ya. Zarathustra ise başını salladı ve gülümsedi.

İnanç sevindirmez beni, dedi, hele kendime inanç hiç mi hiç sevindirmez.

Tut ki, biri çıktı da kesinlikle, ozanlar ölçünün ötesindedir, dedi: doğrudur _ **bizler** ölçünün ötesindeyiz.

Dahası var, bizler çok az şey biliriz ve de kötü bilginleriz: bu yüzden yalan söylemek zorunda kalırız.

Hem, biz ozanlardan hangimiz şarabını bozmamıştır? Şarap mahzenlerimizde zehir zıkkım bir içki mayalanmış, tarifsiz bir şey oluşmuştur.

Az şey bildiğimiz için de ruh yoksullarını gönlümüzün tümü ile severiz - hele bu ruh yoksulları genç kadınlar olursa!

Yaşlı kadınların geceleri birbirlerine anlattıkları o hikâyelere can atarız.

Buna da kend içimizde «sonsuz dişilik» adını veririz.

Sözüm ona, akılda yer edecek özel bir giz (sır) varmış gibi, halka, «halk bilgisi» ne inanırız-**korun, kaçın** onlardan, uzak dur.

Gene de bütün ozanlar: çayır çimen üstüne yatıp uzanmışken ya da bir yokuşu tek başına tırmanırken yerle gök arasındaki bâzı şeyleri duyacağına, öğreneceğine inanır.

İnce heyecanlarla içleri kabardığı zaman da, ozanlar hep doğanın kendilerine vurulduğunu sanır:

Doğa ise, ozanların kulağına sokulur, gizler, gönül okşayıcı beylik sözler fısıldar: bunun üzerine ozanlar da öteki ölümlüler önünde kendilerine çekidüzen vererek kurum satarlar!

Ne yazık ki, yerle gök arasında ancak ozanların düşlediği pek çok şey var!

Hattâ göklerin de **üstünde**: çünkü bütün tanrılar ozanların simgeli (remizli) uydurmaları, hileleridir!.

Gerçekten, boyuna bulutlar ülkesine doğru çekilir dururuz: kabasaba kuklalarımızı o ülkeye yerleştirir, sonra da onlara tanrı ve üstün-insan adını veririz.

Aslında böyle katlara (makamlara) hafif gelir onlar-onlar dediğim bu tanrılar, bu üstün-insanlar!

Onların gerçek diye dirdir direndikleri bütün bu ye-

tersizliklerden öylesine bezdim ki! Ah, öylesine bıktım ki ozanlardan!

Zarathustra böyle deyince öğrencisi ona içerlediyse de sesini çıkarmadı. Zarathustra da sustu; çok uzaklara bakıyormuşçasına, gözleri içine döndü. Nice sonra göğüs geçirdi, soluk aldı.

Aldı da dedi ki: ben hem bu günden, hem dünden gelirim; ama içimde yarına, yarından sonraki güne ve daha da ötelere uzanan bir şey var.

Ozanlardan, eski, yeni bütün ozanlardan bıktım usandım. Hepsini yapmacıklı buluyorum, sığ denizler gibi görüyorum.

Yeterince derin düşünmüyorlar: derin düşünmedikleri için de heyecanları dibe inmiyor.

Biraz şehvet düşkünlüğü, biraz bunaltı: en saygılı düşünce kaynakları işte bunlar.

Harblarının tellerinden çıkan sesler bana hayaletlerin iç çekişleri gibi, hışırtıları gibi geliyor; müzik adına kuru gürültüden başka bir şey değil bunlar!

Dahası var, ben onları yeterince temiz de bulmuyorum: derin görünelim diye hepsi sularını bulandırıyor.

Kendilerine barıştırıcı demekten hoşlanıyorlar: oysa ki, bence arabulucudur onlar, karıştırıcıdır, terbiye yoksuludur, pistir!

İyi bir balık yakalıyayım diye onların denizlerine ağımı attım; ne yazık ki, her seferinde de eski tanrılardan birinin kafası geldi elime.

Böylece, deniz aç adama taş vermiş oldu. Kimbilir, belki onlar da denizden doğmuşlardır.

Evet, biri onlarda inciler bulabilir: çoğunlukla sert kabuklu deniz yaratıklarına benziyorlar çünkü. Ben onlarda ruh yerine hep tuzlu balçık buldum.

Onlar kendini beğenmişliği de denizden öğrenmişlerdir: bütün tavus kuşlarının tavusu değil midir deniz?

Tavus kuşu en çirkin mandaların önünde bile kuyruğunu açar; gümüş ve ipekten yapılma dantel-yelpazesinden bıkıp usanmak nedir bilmez.

Ruhu kuma, daha çok sazlıklara, en çok da bataklığa

yakın olan manda, gözlerini açarak dik dik bakar.

Mndanın gözünde güzellik, deniz, tavus kuşunun cicileri de demiye gelir? Bu düğümü çözmeyi ozanlara bırakıyorum.

Gerçek, onların zihinleri bütün tavus kuşlarının en tavusudur, ve de kendini beğenmişliğin okyanusudur!

Ozanın ruhu seyirciye can atar seyirci manda bile olsa!

Bense bu ruhtan bıktım usandım: bu ruhun kendi kendisinden bıkıp usanacağı günün geleceğini şimdiden görür gibiyim.

Ozanların değiştiğini, bakışlarını kendilerine çevirdiklerini daha önce de gördüm.

Aydın pişmanların geldiğini görüyorum: ozanlardan türemiştir onlar.

Zarathustra böyle dedi.

Çeviren
Suat TAŞER

ÖLÜM SONRASI MASALLARI

Lucretius

Önceleyin, Acheron'un dibinde geçen
Masallara gelelim!
Daha yaşarken biliriz bunları...
Gerekmez Tantalus'a korkutmak için
Yukarda, havada süzülen
Yığın yğın kayalar söylendiği gibi,
Yetersizdir korkusu zavallıların,
Boş bir korku sinmiş ölümlülerin içine
Tanrılar üstüne,
Yaşarken bile, ancak bu
Gelişi güzel bir yıkımdan doğan korku...
Evet, Acheron'un kıyısına atılan
Tityos'un gövdesinde de bu,
Yok, akbabaların oyması moyması yok,
Evet, gene onlar
Sonsuzlukta bile didik didik oymak için
Öyle büyük bir yürek bulamazlar...
Bir yandan kaplıyormuş dev gövdesi
Sonsuz genişlikleri,
Yalnız üçyüz altı dönümlük yeri değil
Elini-kolunu açtığında
Kucaklarmış bütün yer-yuvarlağını da,
Buna karşılık gene de katlanamazmış
Bitmez, tükenmez acılara...
Bir yandan da kurtaramazmış kendini
Yem vermek için kendi etinden kuşlara.
Yaşar içimizde Tityos,
Yaşar başına sevgi çorabı örenlerin,
Sızlatan bir korku çekenlerin,
Aşırı isteklerle yüreği titreyenlerin,
Oyulanların içinde, yaşar,

İşte bunların tümünü didikler akbabalar...
Yaşarcasına gözlerimizin önündedir
Görüntüsü Sisyphus'un,
Dilenirmiş elden-günden
Baltaları, tutam tutam okları,
Boyun bükük, gönül kırık dönermiş eve
Bu başarısızlığından ötürü gün gün...
Ne çekilmez acılar çekermiş zavallıcık,
Ne olmaz işler ardından gidermiş
Egemenlik süreceğim der döğünür gezermiş,
Çıkarırmış taşları itine didine yukarı,
Tepeye, sonra yuvarlanır inermiş aşağı
Kanat açmış gibi bir hızla taşlar ovaya...
Gene, bir duygu var yüreğe çakılmışcasına,
Çevirirmiş dört yanını, ne değer bilir,
Ne iyiliklere doyar,
Ne kanar yılların süresince
Bize verdiklerine,
Bolluktan bolluk, armağandan armağan olsa,
Gözüne görünmez dirimin sağladığı kazançlar,
Delik bir kovaya dökülen su gibidir,
Bana kalırsa bunlar...
Verimli bir kazanç sağlamamış bir gün bile
Bu didinme, bu uğraşma...
Böyledir masallarca bildirilen
Çiçek çiçek açılan Danaos kızları da,
Cerberus'la Furia'lar,
Bir de işlenen suçlardan dolayı
Korkunç acılar çıkaran karanlık Tartarus...
Yoktur bunların bir teki bile,
Olma da olamazlar gerçekten...
Yalnız şimdi yaşarken
Korkunç, kanlı suçların ardından
Gelir cezaların ürperten korkusu:
Namussuzluğun karşılığı olarak zindan,
Yada dibe doğru titreten bir atılma var
Kayalardan,
Asıcılar, kırbaçlar, bağlayıp dövmeler,

Katrana batırmalar, dağlamalar,
Kızgın şiş sokmalar...
Cezalar olmasa bile
Bıçak bıçak yaralar bilinci suçlar,
Sezinler önceden duyu
Yakıcı vuruşlarla dövüldüğünü...
Kaçmıyor burada gözden
Yıkımın nesoy bir sonuca varacağı,
Ya da korkutan cezaların neler olacağı.
Korku salıyor bu
Ölümden daha kötüsü vardır diye.
Böyle olur olunca
Densizlerin dirim tamusunda durum...

YANLIŞ BİR YAŞAMA İSTEĞİ

Bir de yaşamaya karşı duyulan
Aşırı istek vardır!
Nesoy ölçüsüzce geçirir sözünü,
Baskı yapar, ezer bizi.
Durmadan korkular, ikili birli düşünceler,
Titremeler içinde yaşamak...
Bellidir artık beklediği bütün biz ölümlüleri
Dirim sonunun,
Elde değildir ölümden kaçmak,
Kaçmak kurtaramaz bizi...
Döner durur, ayak direriz süreklice
Kendi yöremizde bir yandan.
Yeni bir tadın da olmaz güzel etkisi
Yaşamanın uzayıp gitmesinden,
Uzadıkça eksiliriz, aldanırız isteklerimizde,
Bu yanılma, eksilme bile başlar bize
Daha iyi görünmeğe bütün nesnelerden,
İsteriz bu kez başkasını,
Bir yol elde edince bunu...
Yanarız susuzluktan, gidermez susuzluğumuzu
Yaşamanın ardınca bir nesne...

Hangi alın yazısı götürür bizi
Düş olmanın attığı geleceğe,
Nedir bizi sonunda bekleyen:
İkili birli görünmesi gerekiyor
Bütün bunların...
Elde olsa bile yaşamayı uzatmak,
Çalamayız bir saniye bile ölümün süresinden...
Sezemeyiz ölüm alanında
Pek kısa süre beklediğimizi...
Elimizden geleydi yaşamanın süresini
Çağlar boyunca yaymak
Ölüm de sonsuzca sürer giderdi o zaman,
Daha kısa sürmezdi yokluk
Bu gün, gün ışığından ayrılan
Bir kimse için
Daha önceden geçip giden yıllardan,
Aylardan...

Çeviri : İ. Zeki Eyuboğlu

o

AMERİKA MEKTUPLARI : 1

SAKAL MAKAL NO: 2
veya
AFFERİN OĞLUM AHMET...

Neler yapmadık bu vatan için;
Kimimiz öldük, kimimiz nutuk söyledik

Orhan Veli.

Mehmet Bedri Eyuboğlu

«Cumartesi akşamı A'larda bir yaş günü partisi varmış. Bir kaç Türk ile görüşmüş olursunuz. Vakit bulursanız siz de gelin, memnun oluruz.»

Gel de kabul etme böyle dâveti; iki seneye yakın bir küçücük Amerikan şehirinde oturmuşsun tek Türk'e rastlamadan. Hiç beklemediğin halde, birdenbire seninle ayni şehirde oturan, eskiden tanıdığın halde sonradan izini kaybettiğin bir eski arkadaşına rastlayıvermişsin sokakta. Meğer beş altı Türk yaşarmış civarda, senin haberin olmamış. Onlar da şimdi seni evlerine dâvet ediyorlar. Daha ne olacak değil mi? Sevinçle kabul edip bu çağrıyı, Rum dükkânlarından yaprak, yufka bulup dolma, sigara böreği hazırlattım hanıma. Evdeki Türkçe plâkları da alarak çağrıldığımız şehrin yoluna koyuluverdik bir akşam üstü...

Türklerle karşılaşacaktık, az değil. Türkçe konuşup, Türkçe türkü çağırarak deşecektik iki senedir içimizde biriken Memleket hasretini... Çağrılmışız ama kimseyi tanımıyormuşuz. Umurumuzda değil. Ayni toprağın insanları değil miyiz? Bu yeter de artardı kaynaşmamıza... Bizi evine çağıran, bir Türk doktoruydu. «N» hastahanesinde staj görüyormuş, yakında imtahanları bitince dönüyormuş memlekete. Karısıyla beraber, hastahane-

nin kendilerine verdiği sevimli odaları şenletmişler; duvarlarda İzmir fuarından, İstanbul'dan renkli fotoğraflar, Masalardan biri kalın kalın kitaplarla kaplı, imtahana hazırlandığı belli. Yavaş yavaş ayni hastahanede çalışan Türk doktor ve hemşireleri, biraz uzakta oturmakla beraber dostlarını dönmezden evvel görmek istiyen vatandaşlar doldurmaya başlamışlar odayı. Yemek saati gelince, topluca inildi hastahanenin bu gibi toplantılara ayrılmış geniş salonuna. Ev sahibesinin hünerli olduğu belli; köfte, suböreği hazırlamış, bir güzel donatmış salonun bir köşesine kurulan masayı. Bizim dolmaları ona teslim edip plâkları da salonun ilgili memuruna verdikten sonra masaların yan yana konmasıyla herkesin birbirini görüp karşılıklı konuşabildiği bir kümeye katılıverdim. Nasıl memnunum, nasıl mutluyum, târifsiz... Makinalı tüfek gibi, nefes almadan konuşuyoruz...

Memleket dışında karşılaşan Türklerin hiç şaşmaz bir sorgu sual dizisi vardır :

«Çok oldu mu geleli?»
«Neyle meşgulsunuz?»
«Dönecek misiniz Yurda?»

ve nihayet: «Memleketten yeni havadis var mı?» Bu dört soru mutlaka sorulur, cevaplar dikkatle dinlenir, sonra birbirlerine kanları kaynayanlar arasında bir adres, telefon numarası değiş tokuşudur başlar, çoğu zaman da iyi arkadaşlıkların temelleri atılır, birden bir kafadar bulmanın sevinciyle. O akşam da böyle başlanıldı konuşmaya. Kimi dahiliyeci, kimi cerrah, kimi yürek tamiriyle meşgul, kimi staj yapıyor, kimi basbayağı doktor, yerleşmiş, muayenehanesi bile var. Hemşirelerin kimi cerrah yanında, kimi akıl hastahanesinde ruh bilimi üstüne ders görüyor. Kimi evli, kimi bekâr. Çoğunda Türk pasaportu var, ama yeşil kartlarını almışlar, (1) pek azı geriye

---

1. Yeşil kart. USA Vatandaşı olmak isteyenlere verilen belge.

dönmekden bahsediyor, bizi evine çağıranlar gibi. Sözün kısası, konuşa konuşa buzlar eridi. Tam bu sırada toplantıya yeni katılan, yirmi beşinde bir gençle tanıştık. İki hafta olmamış geleli. Tabiî herkesin ilgisini toplayıverdi daha bir kaç gün önce Istanbul sokaklarında yürümüş arkadaşın varlığı. Bir soru yağmurunadır tutuldu :

«Ne haber memleketten, vaziyet nasıl, partilerin tutumları?...»

Aklı başında bir insana benziyor. Birer birer cevaplandırıyor soruları. Gel gelelim Yurttan haberlerden çok bir politik çekişme halini alıyor konuşmalar. Belli, DP'ye gönül vermiş olduğu gencin. Üniversite talebelerinden 600'ünün Bayar'ı tutuklu olduğu şehirde ziyaretle, kendisine Atatürk'le çekilmiş bir fotoğrafını hediye etmeye gittiklerini, fakat «maalesef» bu dileklerini gerçekleştiremeden gerisin geriye döndüklerini üzülerek söyleyince inanamıyorum kulaklarıma. Menderes ve Zorlu'yu hayırla andıktan sonra çok kötü diyor memleketin durumu, çok kötü... Özellikle bir yaşlı devlet adamımızdan bahsederken olur olmaz sözler kullanıp, çizmeyi aşıyor. Öte yanda, başlıyan müziğe ayak uyduran eşlerin dikkatini çekecek kadar avaz avaz bağırarak, hem de; «dönmiyeceğim» diyor «dönmiyeceğim bu memlekete» Ne benden ne de başkalarından yaş gününü kutlamak için katıştığımız bir toplantıda tatsızlık çıkartmamak için ses yokken hiç kimsenin dikkat etmediği bir hemşire parlayıveriyor:

«Vallahi kardeşim, diyor, ister dön ister dönme. Orasını kendin bilirsin. Fakat adı tarihe geçen bir insan hakkında bu kullandığın sıfatları kullanmamalıydın. Bir kimsenin tuttuğu yolu beğenmiyorsan onu yermek hakkın, buna ne ben ne de hiçkimse karışmaz. Fakat bu efendiliğe yaraşmayan hareketinizi bir Üniversiteli olmanızla bağdaştıramıyorum, kusura bakmayın!» Üniversiteli dayatıyor. «Nasıl açıklıyorsunuz ihtilâli hazırlayan olayların kahramanı Üniversitelilerin Bayar'ı ziyaretlerini» Hemşire bıçak gibi keskin «Mutlaka sizin gibidüşünenler var-

dı içlerinde» «Üniversitenin, arka kapısını o zamanın güçlü kişilerine ya ayni Üniversiteliler açmamış mıydı?» «Onlar da sizin gibi düşünen talebelerdi mutlaka» Hemşire yaman, duman attırıyor. Araya giriyoruz, hemşireyi dansa kaldırıyorum. Başkaları gelip geriye kalanları «gel bir iki lâf edelim» diye kendi aralarına götürüyorlar. Soğukluğun önüne kardeşce geçiliyor böylelikle...

Toplantıda bir garip hava. Birden belâlı bir baş ağrısı tutuyor ev sahibini. Eşi onunla meşgul. Herkes ve bilhassa yerleşip USA vatandaşı olan Türkler durmaksızın Twist, Ça Ça Ça üstüne calışıyorlar. Toplantının başından beri yadırgadığım bu, her Allahın günü radyolardan dinleye dinleye usandığım müziğe içerliyorum. Bir yolunu bulup koyuveriyorum Türk Haberler Bürosundan edindiğim plâğı pikaba. İlk parça Kars dolaylarından derlenmiş. Bir şaşkınlıktır esiyor. «Aman kardeşim bizi uyutmak mı istiyorsun» diyor birisi. «Ne münasebet» deyip alıyorum plâğı, koyuyorum Twist'i. Yine başlıyor cümbüş. Bu arada nasılsa işittiği kadarıyla memleketi hatırlayan yeşil kartlı Türklerden biri tam ben «Biz Türklerin değil yanlışlıkla Amerikalıların «Happy Valentine's» günü toplantısına gelmişiz» diye düşünürken gelip alıyor bendeki plâklardan birini ve koyuyor gramafona... Bu sefer uzaklardan, çok uzaklardan, salondaki Türklerin çoğunun unutmaya başladıkları bir Ülkeden gelen, usta parmakların körüklediği bir sazın soluğu dolduruveriyor salonu.

Kaşık havası, düğün havası, hovarda zeybeği diyor pikap. Yavaş yavaş bir memleket havasıdır sinmeye başlıyor. Hayret, en iyi oynayanlardan biri Üniversiteli, öteki «uyuttu» diyen... İlki bir tef geçirmiş eline, duman attırıyorlar. Salon buluyor neş'esini yeniden. Amerikalılar çıkartıp yüksek ökçeli ayakkaplarını kaptırıveriyorlar kendilerini horona. Seviniyorum. «Artık» diyorum, «biz bizeyiz.»

Oyunun temposuyla yorgun, terli çöküveriyorum en

yakın masalardan birine. Şimdiye kadar konuşmaya fırsat bulamadığım akça pakça, orta yaşlı bir Türk hanımıyla konuşmaya başlıyorum. Üçüncü soruya gelince, irkiliyor :

«Ne, diyor, dönecek misiniz?»
«Evet, iki senem daha var.»

«Eminim, değiştireceksiniz fikrinizi. Bakın bizler iki seneliğine geldiydik. Ama baktık ki iyi para kazanılıyor, vazgeçtik. Şimdi evimiz, evimizde kocamın muayenehanesi, çifte araba, buz...

Öyle mi? Çok iyi, çok güzel...»
Sitemimi anlamıyor.

«Sakın öyle bir «delilik» etmeyin. Sefalet, açlık... Ne yapacaksınız dönüp de? Az kalmış, yakında da mezun olacaksınız. Böyle insanlara burada çok imkân var. Bir de güzel Amerikalıyla evlenirsiniz, olur biter...

«....................»
Pancar gibi kızarıyorum hırsımdan. Ah! olduğu gibi görünememek bazan. Al bir boş tencere geçir hanımın kafasına... Cevap veremiyorum, kem küm ediyorum.

«Öyle diyorsunuz ama biliyormusunuz Anadolu'da doktora muhtaç, doktorsuz köylerimiz var. Anadolu, köy, doktoru.................. Hanım işitmiyor bile.

«Dönseydik eğer, bugünkü hayat şartlarımızı imkânı yok elde edemezdik, değil mi efendim?»

«Şüphesiz, şüphesiz.........»

Bu arada birisi gelip oturuyor sahneye elinde utuyla. Göbek havaları çalıyor, zeybek havasına çeviriyor, Aman Adanalı diyor, Havvana Rennenah diyor... Zeki Müren'den çalıyor,. iyi de çalıyor. Ben istiyorum ki türkü çağırsın. Ben istiyorum ki memleketimin değişik bölgelerinde dolaşsın; alışmışım Hidayet ve Abdullah Ağabeylerin hele Veysel'in saza dolanışına.. Memleketimize has

türküler bekliyorum. Çıkmıyor Utdan. Nerede bir uzun hava. Çıka çıka kalbimin saçlarından gönlüme ağlar, tangolar, «Ayşem Ayşem sen bana gel, ettiğin eziyet yeter, Ayşem Ayşem bu ne naz... geçtim gönül bağından...» gibi tatsız tussuz havalar çıkıyor. «Her güzelin bir huyu var nane suyu nane şeker «herkes ne diye senin sevdiğini sevsin» diyorum. Vakit geç oluyor diye izin alıp başağrısına rağmen bizlerle beraber oturan efendi ev sahibi ve sevimli eşinden, Kırık dökük, param parça, aralarında, kendilerini büyütüp, besleyip okutan bir memleketi ve insanlarını bankonotların yeşil hışırtılarında unutan rahat düşkünü Türklerin de bulunduğu bir toplantıdan sıyrılıp çıkıyoruz.

o

Yol boyunca kukumos kuşları gibi susuyorum. Henüz yeni yeni Türkçe öğrenmeye başlıyan Kanadalı eşim belli, anlamamış olup bitenleri. «Hani, o kadar beklediğin bu akşamdan sonra pek neşeli değilsin; diyor? yoksa kötü haberler mi var Türkiyeden?»

«Yoooooo. Yok birşeyim, yorgunum da biraz...»

«Can atıyorum bir an önce dönmeye, diyor, zeytini bol —Ayvalık— bir yerden gelen bir hemşireyle tanıştım Bana iki avucumu üst üste koyup, sağ işaret parmağımla şakalaşak sesler çıkarmasını öğretti. Öyle mesudum ki! Dolmalarım, böreklerim kapışıldı. İyi bir Türk hanımı olabilecek miyim dersin?»

«.........................»

«Tabiî Türkçe öğrenmem şart. Sen askerliğini yaparken ben de buradaki gibi bir hastahanede teknisyenlik yaparım. Hem dili öğrenir, hem insanları tanırım. Sen dönünce artık beni konuşur bulursun.»

«.......................»

«Var dilinin altında birşeyler. Buldun Türkleri, şim-

di beni dinlemiyorsun bile! Sahi ne konuşuyordunuz öyle o hanımla? Ondan önce de hararetli, hararetli bir tartışma olduydu?»

«............................»

«Anlıyorum seni.; kimbilir ne büyük bir sevinç içindesin Türklerle karşılaştığın için. Hâlâ kurtulamamışsın etkilerinden. Söz mü, bana herşeyi anlatacaksın sonra?»

«Tabiî, tabiî.........»

o

İmecenin 22'ci sayısında tanıştığım Temelli köyünde Başöğretmen Ali Şahin. Seni düşünüyorum. Sen ne dersin bu işe. Kalalım mı burada? Bak, Business Administration'dan mezun olacağım. Akça pakça hanım kalın diyor. Şıp diye iş bulursun, ne yapacaksın o «memlekete» dönüp de diyor. Seni düşünüyorum. Bir fotoğraf altını okuyorum; «Boz kırda motor ağaç, su». «Bilek kalınlığında akan sularından, dallarını çökerten elmalarından, ak yumurtalara gebe Ligorlarından, uğuldayan milyonlarca arının sesi tozlara bulanık ince kanatlarından alıyorum cevabını. Sen ferah tut içini Ali Başöğretmen, yalnız değilsin yolunda. Ne «Nuran'lar», ne Mehmet'ler, ne Gelinler ve daha nice Yurdunu lâfla değil işle seven Köy Enstitüsü ruhlu adaşların var. Geliyorlar. Ben bir şehir çocuğuyum. Toprak sürmesini, krizma yapmasını, fidan dikip aşılamasını, bire on verdirmesini öğrenemedim. Bildiğim; Ali Başöğretmenlerin Yurdumun tümünü aydınlatacak ışığı tuttuklarıdır avuclarında. Ali Başöğretmenleri destekleyeceğim sonuna kadar. Bu yolu desteklemek için âlim olmak gerekmez. Halep oradaysa arşın da burada. İki kere ikinin dört ettiğini aklı kesen herkes desteklemeli Ali Başöğretmeni; Canım Anadolu'mun hergün daha kurak daha yanık, yitik, daha yaşanılmaz oluşuna gözlerini ve yüreklerini kapayıp, mutluluğu, bir ileri milletin çoktan kurulmuş düzenindeki rahatlığı emmekte bulamayan Yurttaşlar, gelin katılalım bu Mutlu İmeceye.

Bir doktor tanıdım. Babası Mardin'li. Adam kalkıp Küba'ya gelmiş, evlenmiş orada. Bizim doktor Küba'da doğduktan sonra Amerika'ya yerleşmişler. Burada kendisini Türk diye tanıştıran bir doktor olduğunu söylediler. Aradım. Çağırdı. Gittik. Tek kelime Türkçe bilmiyor. Arapça konuşulurmuş eskiden evlerinde, şimdi unutmuş, onu da. Evinde Türkiyeye ait resimli kitaplar, bir cicim, bir de bakır tepsi vardı. Nasıl memnun nasıl Türkiye'den gözleri yaşararak bahsediyor. Aklı fikri bir gün Mardin'e gitmek ve bir sağlık yurdu kurulmasına önayak olmak. Gayet nazik «bildiğiniz gibi Türkiye'nin doktor ihtiyacı tamamen karşılanmış değil, sağlık teşkilâtlarınız yeterli değil, bir yardımım dokunur baba yurduna diye...» Gel de çık işin içinden. Bizim özbeöz doktorlarımız yan çiziyorlar. Bir Doktor Üste Ünicef raporlarını okuyor nasıl yardım etsem diye... Nedir bu duruma sebep? Bence ne para derdi, ne de meslekte ilerleyememe korkusudur. Hiç bir şeyden olmadığı gibi Vatanından da mesul olmamak, gözünü budaktan sakınıp, «adam sen de, bir ben mi kaldım derde deva» demek; nasıl olsa bu durumun sihirli değneklerle düzeliceğine inanarak bir kalem boş vermektir. Yurdumda «dev adımlar değil binlerce insan adımlarının» atılmasına irili ufaklı adımlarıyle katışabilecek nice doktor, mühendis, mimâr, fizikçi, kimyager, eğitimci, ressam, heykeltraş ve iş adamları, kendilerini korumak için ya hükûmete ya da hayat şartlarına bulup kabahati «Ne yapalım biz küstük, bizi küstürdüler» deyip çekip gitmişler, eriyip kaybolmuşlar, yabancı ülkelerin onların katışmasıyla adetâ yağlanıp daha bir hızlı dönen ekonomik çarkları arasında.

---

2 **Yönetimcilik, Plânlama.**

Hikâye :

CEHENNEMDE

Ferit Edgü

...oturdum. «Artık yok. Artık yok: dayanacak-güc.» Daha ayak ayak üstüne atmadan (uçan uçuşan kuşlara havalanıp konan kuşlara bakıyordum az ilerimdeki su birikintisine dalıp sonra tüylerini kabartıp silkelenerek çevresine az önce daldığı suyun bedenindeki kalıntılarını sıçratarak ve kanat çırpan uçmadan...) gene: «Gücüm yok. Gücüm. Artık. Dayanacak.» Ve dinliyordum. (Kimbilir?) Dinliyordum.

bulutların geçişi, uzaklara yağan yağmur, ardımda titreşen çalılar, kanat çırpışları, burnumun sol kanadına düşen su sıçrıntıları. Ve. Gene. Küçük bir kız etekleri dizlerinin üstünde, elindeki topu yere vurup zıplatarak sonra yere düşmeden (havada) tutmaya çalışarak; tedirgin (o ve kız ve top ve kırlarla çalılar) bir devinim içinde. Ve gene. Küçük bir kız sarı saçları olan. Ve gene uzun kıvırcık sarı saçları olan küçük bir kız saçları beline değin düşen-eğer örülmemiş olsa. Ve gene ona bakan.

Kalktım beni görmiyeceği ve benim onu görmiyeceğim bir sıraya oturdum. Ağaçların gerisi. Ve gene çatırdadı gerimde yüreğimi ağzıma getiren-kuruyan dalların rüzgârda. Sanki birisi. Gizli. (Giz.) Korkuyla irkilme. Bir kuş. Tam gerimde. Çitin üstünde. Kuru çitin dallarının üstünde. Ah! korku! Ne korkunç!

Başımı çevirip papuçlarıma bakınca: birinin (soltekinin) burnu kalkmış ve her ikisi de boyasız ve toz içinde. (Tozlu yaz.) Bir zaman gelecek yalnayak dolaşabileceğim diye düşündüğüm zamanlar. Ve başıkabak! Ama hiçbir zaman yapmadım. Hiçbir zaman. Başıkabak! Ne çılgınlık! Herkes biliyor. Gene de...

Bu yorgunluk. Bu hiçbir şey yapmamanın yorgunluğu. İşte bunu bilen yok. Bunu. Bu beni. Ki—

yavaş yavaş dolmaya başlamıştı bahçe. Halk bahçesi. İlersinde bir ağaç vardı; nicedir ona bakıyordu. Bir yanı yapraklarla donanmış («çayırlar-çayırlar-») öbür yanı kurumuş, bel vermiş, çökmesin diye altına demirden bir destek konulmuş. Tıpkı kokmuş bir et parçası gibi. O bir filimde gördüğü. Kokmuş büyük bir et parçası (but?) gibi. Geminin güvertesindeki. Daha doğrusu bir zırhlının. Çünkü vardı askerler, deniz askerleri (yiğit) ve toplar ve tüfekler ve kumandanlar ve dandanlar ve yüzbaşılar ve binbaşılar ve yüzbinbaşılar. Et kokmuştu. Asker yemiyordu eti. Ve gösterip kurtları. Doktor (zırhlının asker doktoru) gözlüğünü takıp ya da bir büyüteçle (ansımıyordu şimdi) kokmuş etin içinde oynaşan kurtları görüp, görünce, görmesine karşın: «—Bu et yenebilir. Bu et kokmamıştır.» Ama herşey kokmuştur. Nasıl anlatmalı? Ama herşey kokmuştur. Hiçbir şey yenecek gibi değildir. Ama herşey. («Kimbiliyor») Geminin güvertesinde ve heryerde. Ve heryerde sonsuz açlık. Başkaldırma. Ayaklanma. Toplanma. Top. Toplar. Lar. Patlayan ve patlamayan ve patlayamayan. Bastırılan ve bastırılamayan. Ayaklanma bombası ve patlayan ve patlayınca da...

Halk. Bahçesi. Nasıl da kalabalık. Ve az ilersinde, altındaki demir desteğe şükürler ayakta durabilen ağaç. Nicedir ona bakıyordu. Gözlerini kırpmadan.

Bir kadın oturmuştu az önce kalktığım sıraya. Ve kız (gene) gelmşti kadının yanına. Kadın bir ara benden yana baktı. Ağaç dalları arasından hiç değilse elimi ya da ayağımı ya da yüzümü bilmiyorum neremi ama hiç şüphesiz bir yerimi gördü sanıyorum. O sıra cebimden çıkardığım gazeteye bakıyordum. Bu sararmış gazeteye. Bu eski, binlerce kez okuduğum gazeteyi okurken ansıdığım hiçbir şey yoktu. Birinci sayfada bir ayaklanmadan sözaçan bir yazı vardı. Bilmem nerde oluyordu. Ayakkaplarıma baktım yeniden. Salladım içine giren kumları çıkartmak için; sonra gene daldım gazeteme.

«AYAKLANMALARIN SONUCU» Güldü: «Sonucu?

Nenin sonucu? Nasıl? Nerde? İşin içinden çıkamıyacağım.»

Birden karşısında küçük kızı buldu bunları düşünürken. Birşeyler soruyordu. O gazeteyi aceleyle katlayıp cebine koymaya çalışırken. Belki.

KIZ. —O gazeteyi okudunuzsa bana verir misiniz?

O. —Eski bir gazete bu yavrum. Çok eski bir gazete.

KIZ. —Olsun.

O. —Ama olmaz. Bir gazete bile denemez bu kâğıt parçasına. İçinde senin anlıyabileceğin hiçbir şey yok. Bak sararmış. Sapsarı.

KIZ. —Olsun resimlerine bakarım.

O. —Ama bu gazetede resim yok YAVRUCUM.

Garip garip baktı elimdeki katlamış gazeteye. Ve sonra yüzüme. Ve sonra gözlerime. Kuşkulu bakışlarla. Kinli bakışlarla. Açtım sayfayı: «—Bak, bir tek yaprakçık. İçinde resim de yok görüyorsun.»

— Okurum dedi.

Okumayı da nerden öğrenmiş diye düşündüm. Mutlak yalan söylüyor olmalıydı.

— Git işine dedim. Senin okuyacağın gazete değil bu.

İnanmamış gözlerle baktı yeniden. Sonra,

— Sen ne kötü adamsın dedi.

— Kötü senin kendin. Piçkurusu. Gene sen. Hep sen. Peşimi bırakmıyacak mısın? Defol! DEFOL! diye bağırdım. SİKTİROL! Başımı bel...

Ağlayarak kaçtı.

Ben de kalkmıştım. Başımı belâya sokmadan... Çıkayım burdan, bu bahçeden çıkayım, kaçayım kurtulayım bu bahçeden ve halktan hiç kimselerin olmadığı bir yere, belki. Ama yok. Az önce gelen kadın hışımla fırlamış bana doğru geliyordu. Ayakta donakalmıştım.

KADIN, **çoktan yanıbaşımda bitmiş.**— Hey bayım ne kötülük gördünüz de küçükten...?

BEN, **şaşkın.**— Ben mi? Hiç.

KADIN.— Niçin azarladınız ve kötü sözler söyleyip terbiyesini bozdunuz küçüğün?

BEN.— Ben böyle...

KADIN.— Bu ülkede biliyor musunuz ki...

BEN.— Benden... (**Bir an. Sonra güçlükle**)... şu cebimdeki... (**Gazeteyi cebimden çıkararak.**) ...gazeteyi istedi. Ben de ona, bunda onu ilgilendirecek... anlamdığını... (**Terlemiş**) ...içinde resim de yok bakın isterseniz... ve sararmış üstelik... görüyorsunuz... (**Gazeteyi açarak.**) ...eski bir gazete bu, bir küçük çocuğun anlıyacağı içinde...

KADIN.— Peki siz? Siz niçin saklıyorsunuz?

BEN.— Neyi?

KADIN.— Siz niçin saklıyorsunuz bu yıllanmış gazete parçasını?

BEN.— Ben? (Bir an. Uzayan şaşkınlık.) Ben... nasıl anlatayım?... Bir anı.

O.— Ne anısı?

BEN, gazetenin ikinci sayfasını çevirip, ortada kara çerçeve içindeki ölüm ilânını gösterek.— İşte bunun için, bu gördüğünüz...

KADIN, şaşkın, devinimsiz. Ne diyeceğini bilmeden; elimden gazeteyi alıp gösterdiğim ilânı gözlerine yaklaştırarak, miyop gözlerine daha da yaklaştırarak ve yüksek sesle heceleyerek okumaya çalışarak, gözleri faltaşı gibi gittikçe (daha daha) açılarak.— Ailenizden biri mi? Babanız mı? Ananız mı? Halanız mı? Karınız mı? Çocuklarınızdan biri mi?

BEN.— Hiçbir zaman çocuk yapmadım, sayın bayan.

O.— ...

BEN.— Ne anam ne babam ne karım ne de halam.

O.— Öyleyse?

BEN. —Ben. Kendim.

O. —Nasıl? Siz mi? Kendiniz mi?

BEN. — Evet ben. Kendim.

O. —Demek kendi ölüm ilânınız?

BEN. —Evet.

O. — Bağışlayın size karşı bilmeden saygısızlık eden küçüğü ve beni.

B. — Bunlar sık sık...

O. —Demek bağışlıyorsunuz? Beni de kızımı da?

Ben. —...

Uzayan sessizlik.

BEN, **ayağa kalkıp.** — Artık gitmeliyim.

KADIN. — Biraz daha otursaydınız, tatlı tatlı konuşuyorduk.

BEN. —'Hayır gitmem gerek, bekliyenim var.

KADIN. —Rica ederim. Rica ederim.

BEN. —Elveda.

O. —Güle güle.

BEN. —**Aurevoir.**

O. —**Adieu.**

«A Dieu! A, Dieu!» Kaktı. Yavaşça. Başağrısıyla, bulantısıyla, sıkıntısıyla, barsaklarının gurultusuyla kalktı yavaşça. Demir dirseğin tuttuğu bel vermiş ağacın çevresinden dolanarak ve yürüyerek yürüyerek

çıkacağım kapıyı bulmak için bu birbiri içinde yiten, dolanan, izlendikçe hep aynı yere çıkan yollarda. Ne güçlük! Ölene değin sürecek diye düşünürdüm bir zamanlar. Ölene değin. Yaşıyanlar için. Ne şüphe! Fakat şimdi nasıl çıkmak? Burdan? Bu halk bahçesinden? O kadar dolu ki. O kadar doldurmuşlar ki halk, halk bahçesi, ağaç, otlar, halk, yararlanmak için olmalı yaz güneşinden. (Kimbilir?) Ben de bir zamanlar—

Elim elimde kırlarda
Dolaşırdık biz kırlarda
La-la-la-laaaaaaaaaaa

Bir çığlıkla kendine geldi. Başını çevirdi: Bir kız çocuğu. Gene. Ve. Kısa etekli. Ve gene bağırarak.

Hiçbir şey anlamadan, şaşkın bakıyordu çocuğa. Oysa bu kente ne yeni gelmişti, ne de burda konuşulan dil kendisine yabancıydı. **«Sorte! Sorte!»** Yırtınıyordu kız. «Çık! Çık!» anlıyordu bunu. Ama şaşkın, ne yapacağını bilmeden, (belki) nerden çıkacağını ve nasıl... Belki ayakları... Durduğu yere baktı: tebeşirle çizilmiş bir yuvarlağın içindeydi. Sağ ayağını kaldırdı: L'EN—. Kız daha ba-

ğırıyordu: «Sorte! Sorte! Sorte!» Sol ayağını kaldırdı: FER. L'EN-FER! L'ENFER? Büyülenmiş gibi, hiçbir devinimde bulunamadan. Sesler yitmişti. Artık hiçbir şey duymuyordu. Ne küçük kız. ne çevresinde biriken insanlar. Bir kez daha baktı olduğu yere. Kapkara bir toprak parçası üstüne çizilmiş (ak bir tebeşirle) bir yuvarlağın içindeydi-içinde L'ENFER (al bir tebeşirle) yazılı olan.

O an yağmur yağmaya başladı.

Kısa bir an bu boşluğun içinde devinimsiz, ne yapacağımı bilemeden duraladım. Sonra yeniden sesler duymaya, çevremdekileri görmeye başladım: bir aklığın içinde, renksiz ve paramparça. Hızla fırladım aralarından. Bu birbirinin içinde yiten yollarda koşmaya başladım, belki bir çıkış kapısı bulurum, ve tümüyle çıkarım ve artık çıkarım her zaman için için diye.

o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER :

- o **Fuzuli** : Hayatı, sanatı ve şiirleri. Hazırlayan: Nevzat Yesirgil, Varlık Yayınları, Türk Klâsikleri: 7,4.cü baskı, İstanbul 1963, 112 sayfa, 2 lira.
- o **Kül Kedisi** : Perrault Masalları. Çeviren: T. Yücel. 3. Baskı, Varlık Yayınları Çocuk klâsikleri: 22, İstanbul 1963, 64 sayfa, 1 lira.
- o **Robinson Crusoe** : Daniel De Foe. Kısaltarak çeviren: Yaşar Nabi. Varlık Yayınları, Büyük çocuk klâsikleri: 4,4. Baskı, İstanbul 1963, Sayfa 120, 2 lira.
- o **Dinamit (Hikâyeler)** : B. Traven. Adalet Cimcoz, Ataç Yayınları, İstanbul 1963, F. 3 lira.
- o **Görünmiyen Yara** : Mor Jokai. Çeviren: Sami N. Özerdim. Kovan Kitabevi Yayınları, Dünya Edebiyatı: 1, İzmir 1962, 68 sayfa, 2 lira.

Hikâye :

DERİNE

Demir Özlü

Yürürken kaldırımda onu gördüğümü sandım. Dalgın, yürüyordum yolda. Kalabalık geçiyordu kırlangıç kanatlarını vurarak yüzüme. Birkaç adım daha atmıştım ki, sabaha doğru yarı uyanık bilinçte kurgusal düşüncenin doğuşu gibi doğdu onu gördüğüm düşünüsü. Benim gezinmek için çıktığım kaldırımda geçmişti yanımdan. Sabaha karşı aydınlık, evlerin üstünden daha karanlığı kovmadan doğar düşünce çıplak bilinçte. Dönmedim gerisin geriye ardından, onun da dönmiyeceğini, hattâ başdöndürücü bir hızla uzaklaştığını düşündüğümdendi dönmeyişim. «Bırakayım gitsin» dedim, «kaldırımlar üzerinde yılgın örümceği gibi sekiyordur şimdi.»

Üzerinde durup derinletilemez, dış şeylerle olan ilintileriyle ortaya çıkarılamaz bir kaygıydı bu bende. «Derine, derine» diye mırıldandığımı duyuyordum beni bir sanrı gibi gelip sarstığı süre. Caddenin yapıları gözümde kayıyor gibi oluyor, sendeliyordum. Besbelli bir sanrıydı bu. Birdenbire, usulca, yaklaştığını duyurmadan çıkıyordu ortaya, bir dalgınlığı andırıyor, usumun içinde sert, apak, derinliği kavranılamaz bir boşluk bırakıyordu. İmgesel olanı gerçekleştirmek için gelip sarıyordu sanki beni, düşsel olanın da gerçek olabileceğini duyurmak istiyor gibiydi. Onun salt bana özgü olduğunu, günden güne varlığımı bir çember gibi kuşatıp, kuşatmasını daralttığını görüyor, önliyemiyordum bunu. Durmadan artan saldırışlarıyla beni yakında kıskıvrak bağlıyacağa, varlığımın ayrılmaz parçası olacağa benziyordu. Önceden belirli bu son acımı arttırıyordu. Günlerdir, hayır daha uzun bir

süre, belki üç mevsimdir içimde taşıyordum onu. Bütünüyle kavranılamaz oluşu beni derinden sarsıyor, içim içime sığmaz oluyordu; bu yüzden evde oturamıyor, okuyamadığım betiklerimi sağa sola dağıtıyordum; gövdem kirleniyor, saçlarımın dibi yağ tabakasıyla kaplanıyordu. Güneşe çıkmamaktan ötürü iyice aklaşmış, üzüntüden sıskalaşmış gövdemi sabahları pencerenin önündeki düzensiz yatağımdan sürüyerek çıkarıyordum. Beni bütün gece kıvrandıran şeyin ne olduğunu iyice kavrıyamadan bulantılar içinde yatakla musluk arasındaki holü geçiyor, orda yağlı başımı suyun altında tutuyordum. Soğuk suyun etkisi kusmaya yakın bulantıları biraz dindiriyordu. Biliyordum ki bulantılar bir süre sonra gene başlayacak. Gerçekten odamda oyalanıp durmak yüzünden öğle yemeği için aşağıya, bakkala inmeyi geciktirdim mi, öğle güneşine çıkınca artardı bulantılar. Bakkaldan yumurta, salam gibi şeyler alıyor, onları kendim pişirip yiyordum. Sokağa adım atar atmaz da oluyordu bu, kusmamak için zor tutuyordum kendimi. Düzensiz uğradığım işyerinde de -yazışmayla yabancı dil öğretilir orda bilinmiyen kişilere, başka çeviri işleri de yapılırdı- geliyordu bulantı.

Ne iş yerine gidiyordum, ne de oturup dinlenecek bir yere. Ortalık iyice kararmadan odama dönmek istiyordum. Odama; orda kıpırtısız ama uzun gecenin geçmesini -belki de beni sarsan sanrıların yoklayıp yoklamıyacağını- bekliyebilirdim. «Derine, derine» diyordum kendi kendime. Beni sarsan belirsiz tehlikeye karşı, yalnızca kendi içimde daha da büzülüp durarak dayanabileceğimi düşünüyordum. Önümde açılan boşluğa düşmemek için, başdönmesi hastalığına yakalanmış biri gibi harcıyordum içgüçlerimi.

Odama varmak için loş merdivenleri tırmanırken yeniden düşündüm; tahta trabzona tutunarak bir süre durdum; yolda gördüğüm neydi? bana görünerek neyi imlemek istiyordu? caddenin ortasında bir belirip bir yiterek başdönmesi mi yaratmak istiyordu sadece, beni nereye sürükliyecekti? Yarattığı örgensel bozukluklar bu so-

rulara açık seçik karşılıklar verebilmemi önlüyordu. Merdivenden aşağıya baktım: üç kat derine dar bir boşluk uzanıyordu; burdan kendini bıraksa insan kıyılara çarpa çarpa parçalanır, yiter giderdi; sonra yeniden tırmanmaya başladım merdiveni.

Odamın kapısına vardığımda başım dönüyordu. Bir adam kapımın önünde durmuş saçlarını tarıyordu, ordaki küçük camı ayna yerine kullanarak. Benim yaklaştığımı görünce pek aldırmadı; kapıyı açarken birden tuttu elimi. Şaşkınlıkla:

«Ne istiyorsunuz?» dedim.

«Sizinle bir konuda konuşmaya geldim, dedi.

Sertce :

«Hangi konuda?» dedim.

«Kızmayın,» dedi. «Önemli bir şey değil. Komşunuz olan kadınla ilgili konuşacaklarım.»

«Ben kendisini tanımam ki. Yalnız sabahları işe giderken görüyorum onu. Bazen de akşam üzeri işten dönerken. Selâmlaşmıyoruz bile.,

«Evet, dedi düşünceli. Durdu, sonra: «Bana bir yardımınız dokunamaz mı?»

O sırada yanımızdan üst katta oturan kiracının karısı geçti. Yaslı gibi karalara bürünmüş, yavaş yavaş yürüyordu sahanlıkta. Yanımızdan geçerken bize bakmaz göründü. Kapıyı açarak girdim odama. Duruyordu kapıda adam.

«Buyrun» dedim ona. «Konuşacaklarınız varsa içerde anlatın.»

Birşeyler mırıldanarak girdi odama. Mırıltılarını dinlemedim hiç, ona sormak da istemedim.

«Komşunuz eskiden metresimdi» dedi masanın başına oturup. «Şimdi beni tanımamazlığa geliyor. Yolda önüne çıkıyorum, yanımdan geçip gidiyor; sözlerimi de duymuyor. Hastalandığını sanıyorum onun. Besbelli ki hasta iyice.»

«Bilmediğim bir şey» dedim. «Ben ne yapabilirim ki?»

«Belki, dedi adam.» Bir yardımınız dokunamaz mı bana.» Durdu, biraz toparlanıp oturduğu sandalyede:

«Şaşkınlıktan ne yapacağımı bilemiyorum» dedi. «Size gelişim de bu yüzden.» Sonra kalktı, hızlı hızlı: «Özür dilerim, bir dileğiniz olursa buyrun gelin bana. Elimden geleni yaparım. Aşağıda A. sokağında oturuyorum ben. 22 numarada. İkinci kat...

Odadan çıkarken gene «Teşekkür ederim.» dedi.

Yemeğimi hazırlamadan önce bir süre oturdum. Komşum genç kadın besbelli ki daha dönmemişti odasına. Dönse gürültülerini duyardım. Hafif gürültülerdi bunlar, ayakkabılarını çıkarır, bâzı eşyaları düzenler, yemeğini hazırlardı. Aşağıdan, bir lokantadan çalgı sesleri geliyordu. Baktım pencereden: lokantanın barını doldurmuşlardı şimdiden, bira içiyorlardı. Bir iki saat sürer çalgı; sonra sessizlik başlar. Birkaç sarhoş gürültüyle dar sokağa atılırlar. Ardından derin bir sessizlik olur, son soluğunu alır sanki kent, sonra ıssızlaşır, taş kesilir. Çoğu geceler uyuyamadığımdan kenti dinlerim sabaha değin.

Yemekten sonra tahta koltuğumda otururken, görüştüğüm adamın gitmediği, kapının ardında beklediği sanısına kapıldım. Giderek kapıyı açıp baktım, kimseler yoktu, merdiven karanlıktı, yalnız dipte, en alt katta, bir ışık yanıyordu. Komşum kadının kapısı birden cızırtıyla kapandı. Küçük aralıktan onun da biraz önce merdivenlere bakıyor olduğunu şaşkınlıkla anladım.

o

Pencerenin yanında oturmuş yorgun pazar gününü tüketmeye çalışıyordum. Birşey düşünmeksizin çiseleyen yağmura bakıyordum. Karşıda kül rengi yapılar. Pazar gününün öğleden sonrası. Yalnızım, her pazar olduğu gibi. Uzaktan uzağa kışlalardan eğitim yapan askerlerin borozan sesleri geliyor. Ne bir sinemaya gitmeyi canım istemişti, ne de yollarda dolaşmayı. Sinemalar iyice kalabalıktır. Duvarlarında aynaların asılı olduğu, pazar kalabalığının böcekler gibi doluştuğu sinemalar. Cadde boyunca yürümekte istemedim. Sinemaların başlamasından sonra kimsecikler kalmaz caddede. Kapalı dükkânlar arasında açık bir iki pastahane yer alır. İçlerinde yaşlı kişiler vardır, donmuş balıklar gibi dizilmişlerdir. Aşa-

ğılarda, gökyüzü biraz açıldı. Askerlerin borozan sesleri duyuluyor gene de. Pencereden bakıyorum. Aşağıda, karşıya gelen meyhaneye şimdiden oturmuşlar var. Gövdemde hafif bir yorgunluk duyuyorum. Açılan gökyüzüne bakarken dünkü adamı görmek geçti usumdan. Anlıyamadığım bir çekime kapılmışcasına çabucak ceketimi, pardesümü giydim.

Ayağımı sokağın kaldırımına bastığımda «ne sıkıcı şey» diyordum kendi kendime. Dün beni görmeye gelen adamın çekici ne yanı var ki? Evimin bulunduğu dar sokaktan sağa saptım. Gene dar, biraz meyilli, yüksek, eski yapıların çevrelediği bir sokaktaydım. «Benim sokaklarım bunlar» diyordum garip bir duyganlıkla. Dar, kapalı sokaklar. Sokak kendiliğinden sola, yokuş aşağıya kıvrılıyordu. Yağmurla kayganlaşmış sokakta, düşmemeye çalışarak yürüyordum. Dar sokak, gene pek geniş sayılamıyacak caddeye açılıyordu. Artık işlemeyen tranvayların rayları vardı bu caddede. Meyilli caddede şimdi de yukarı doğru yürüyordum. Büyük yapılar, kapalı, hiçbirinde canlılık izi yok. Bir pazar günü için değil, çok uzun bir süre için, çoktandır kapanmış izlenimini veriyorlardı. Küçük bir bahçenin koyu yeşile boyalı demir parmaklıkları önünden yürüyordum. Büyük, demir kapının önüne gelince durup baktım. Geride beyaza boyalı, üç katlı, büyükçe yapı da kapalıydı büsbütün, önünde birkaç ağaç vardı. Yeşil pancurların kapalı olduğu görünüyordu, yapının yanındaysa bir otomobil duruyordu. Hızla vurdu yanda bir pancur, yel çıkmıştı. Yapının ardındaysa küçük bir koruluğa değin uzuyordu bahçe. Yolda yürümemi sürdürdüm. Büyük bir otelin önünden geçtim. Camın yakınında oturan birkaç yabancı vardı.

A. sokağını aşağı yukarı biliyor gibiydim. Yıllarca önce köşesinden geçtiğimi anıyordum. Küçük parkı geçip sola sapmam gerekiyordu. Parktan geçerken içindeki tuğla rengine boyalı tahta yapıya da göz atmadan edemedim. Bir çocuk tiyatrosu oynardı bu yapıda. Soldan parkı dolaşıp yürüdüğümde A. sokağına iyice yaklaşmıştım artık. Asfalt bir caddeydi burası. Caddenin sağ kıyısınca

üstünden ağaçların sarktığı bir duvar uzanıyor; sol kıyısında da çok alçak, insanın yarı beline değin bile yükselmiyen başka bir duvar bulunuyordu. Burdan, daha aşağıda olan öteki mahallelerin damları görünüyordu. Köşedeki iki sokaktan biriydi A. sokağı. İlk önüme çıkanına doğru yürüdüm; çevreye bakınıyor, sokağın ismini arıyordum. Ama konmamıştı böyle bir yafta. Köşeyi dolduran tütüncü dükkânına yürüdüm. Beyaz saçları dökülmüş, buruşuk yüzlü adam başını kaldırdı okuduğu gazeteden.

«A. sokağı burası mı?»
«Burası, dedi.
«22 numara.»
«Solda, ilerde görürsünüz.»

Sokakta ilerledikçe şaşmam artıyordu. Üç katlı, beş katlı değişik yükseklikte yapılar vardı sokakta. Üzerlerindeyse, artık bulutlardan sıyrılmış gökyüzü duruyordu. Dümdüz, aşağı mahallelere doğru inen merdivene değin uzanıyordu sokak. İlerde sağa kıvrıldığı görülüyordu. Canlı bir pazar günü kalabalığıyla doluydu iyice. Şaşkınlığım bu sokağa hiç sapmadığım halde, sokağın bana iyice tanıdığım, içinde yaşadığım bir yer gibi gelmesinden doğuyordu. Sol kaldırıma geçerken bu sokağı düşümde mi gördüğümü, yoksa eskiden bu sokakta bir süre kalıp yaşayıp yaşamadığımı mı düşünüyordum. Bu sokakta yaşamış değildim. Bütünüyle varlığımı saran sokakta 22 numaralı eve varmıştım bile. İkinci katın zilini çaldım, bekledim. Kapı açılınca merdivenleri çıktım. İkinci kat dairesinin önünde biraz beklemem gerekti. Kapıyı bir kadın açtı.

«Buyrun» dedi yana çekilerek.

Beni mi bekliyordunuz?» dedim, kadındaki yadırgamaz tavrı görerek.

«Hayır» derken yürüyordu kadın. «Pardesünüzü çıkarın.»

Pardesümü çıkarıp daire kapısının ardındaki askıya astım, daire kapısını da kapattım.

Evin sokağa bakan yanında büyükçe bir oturma oda-

sıydı bu. Koltuklar alçak, yeni biçimdeydi. Yerde bir pikâp, ilerde de sedir vardı.

Pencerenin önündeki koltuklardan birini gösterip kadın bana:

«Otursanıza» dedi.

Oturdum.

«Bir bay olacak?» dedim. «Dün bana uğramıştı.»

Soruma karşılık vermedi kadın. Odanın ortasına düşen bir koltukta oturuyordu. Hemen hemen dışarı çıkacakmışçasına giyinmişti. Yüzüne dikkatle bakınca onu tanıdığımı anladım.

«Dışarı mı çıkacaktınız?» dedim onu nerden tanıdığımı bulmaya çalışırken.

«Hayır» dedi.

«Benim geleceğimi mi umuyordunuz?» dedim cesaretle.

Olumsuzca başını salladı. Kadının durgun yeşil gözlerine bakıyordum. Bacak bacak üstüne atmıştı.

«Tanıyorsunuz beni değil mi?» dedi.

«E-evet, diye kekeledim.» Ama nerden tanıdığımı bulamıyorum.»

Kadının vereceği karşılığa toplamıştım bütün ilgimi. O susuyordu. Sonra :

«Bir plâk çalayım, dinler misiniz?» dedi.

«Evet» dedim.

«Kimden olsun?» dedi.

Birden :

«Sibelius» dedim.

Kalktı; duvara dayalı diskotekten bir plâk çekti, pikâba yerleştirdi. Uzak, durgun bir baltık müziğiydi bu.

Ona bakıyordum. O da kaçamak bakışlarla gözden geçiriyordu beni.

«Dün bana uğrayan bay...»

Birden, sözümü keserek :

«Anlamıyorum, kimden sözediyorsunuz?» dedi.

«Dün benim evime birisi gelmişti de. Esmer, orta boylu...»

«Bilmiyorum» dedi. «Kimbilir belki de tanıdığım bi-

ridir. Kimdi? Siz onu nerden tanıyorsunuz? Nerde oturuyorsunuz siz?»

Kadının beğendiğim bir güzelliği vardı. Onu çok eskiden beri tanıdığımı anlıyordum, ama ansıyamıyordum; tanıdığım yeri, süreyi bulabilmek için belleğimi altüst ediyordum.

«Beni nerden tanıdığınızı mı düşünüyorsunuz?» dedi.

«Evet» dedim şaşırarak.

«Boşuna yormayın belleğinizi. Eve döndüğünüzde herşeyi anlayacaksınız.»

o

Bütün gece sanrıya tutulmuşcasına titredim. Bir hastalık nöbeti içindeydim sanki, ne gündüz geçmiş olanları düşünebiliyor, ne de gövdemin titremelerini önleyebiliyordum. Sabaha değin uyuyamadım. Gece yağan yağmuru dinledim. A. sokağının en ucunda görüyordum kendimi. Ordan aşağıdaki sokağa inen merdivene yürüyor; ama yanına vardığımda bomboş olduğunu görüyordum oranın; ordan, yeniden sokağın içlerine doğru koşuyordum.

Sabaha doğru biraz uyudum. Uyandığımda gün doğmaya çalışıyordu. Gece yağan yağmur dinmişti, ama bulutlar vardı gene de, belki bir süre sonra yeniden başlayacaktı yağmur. Kalktım, camdan dışarıya baktım, kimsesizdi sokak. Yağmurla ıslanmış kaldırım kara, pırıltılıydı. Yanda, komşumun bulunduğu odadan bâzı sesler geliyordu. Bir bavul hazırlanır gibiydi. Komşumun işine çok erken gittiğini düşünüyordum. Biraz sonra onun penceresinin açıldığını duydum, penceremden görmeye çalıştım onu. Biraz sonra da penceresinde farkettim. Bir an pencerenin önünde durdu, sonra bacaklarını sarkıttı, şaşkındım, ardından kendini bıraktı caddeye.

Kaldırımda kımıldamadan yatıyordu, gövdesi bükülmüş, davranışsızdı. Çılgın gibi koştum merdivene; «öldü, öldü o» diye düşünüyordum. Issız sokakta kaldırımda duran ölüsünü kavrıyordum. «Öldü o» diye düşünüyor,

yerden kaldırıyordum ölüsünü. Sonra ağır ağır, kanter içinde, çıkardım. Başından kan sızıyor, saçlarını ıslatıyordu, belkemiği kırılmışa benziyordu; başında duruyor, birşey düşünemiyordum.

«Ona da ne kadar benziyor.» diye haykırdım birden, yüzünü çevirdiğimde.

Kapının hızla vurulmasıyla kendime geldim. Aradan ne değin süre geçmişti, ansımıyordum. Gelen iki polis memuruydu. Biraz başımda dikildiler; biri ölüyü yokladı Ayakta duranı sordu :

«Siz mi öldürdünüz?»

Duraksamadım, çok süre önce verilmiş kesin bir yargıyı tekrarlar gibi :

«Evet, evet» dedim.

Odadan çıkarken ölüye, sonra da pencereye baktım Karşıda eski, yüksek apartmanların üst katlarına baktım: boş, eski, yıllardır baktığım yüzler; yağmurun yeniden başladığını görüyordum.

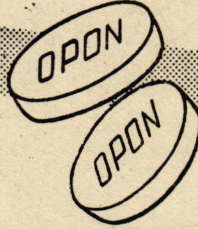
o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER :

- **Aslan Asker Chveik (Oyun)** : Jaroslav HASEK, Çeviren: Selâhattin Hilav, İzlem Yayınları: Sanat Dizisi: 5, İstanbul 1963, S. 80, Fiyatı : 250 kuruş.
- **Bir Derleme Bir Oyun** : Teoman Aktürel; **Carrar Ana' nın Silâhları**: Bertolt Brecht-Teoman Aktürel, İzlem Yayınları: 8, Sanat Dizisi: 6, İstanbul 1963, fiyatı 200 kuruş.
- **Ömer Hayyam** : Hayatı, sanatı, eserleri. Hazırlayan: A.H. Çelebi, Varlık Yayınevi, dünya klâsikleri : 9, İstanbul 1963, 2. Baskı, 96 sayfa, 2 lira.
- **Ziya Gökalp** : C. Kudret, Türk Dil Kurumu Tanıtma Yayını, Ankara 1963, 80 sayfa, 2 lira.
- **Dünya Şiiri** : Antoloji, cilt I, Hazırlayan: Dr. Hüseyin Karahan, Şiir Yayınları, 11, İst. 1963, 224 sayfa, 5 lira.

YENU : 19 (Basın 3699)

BAŞ ve ADALE AĞRILARINA KARŞI OPON FAYDALIDIR

OPON baş, diş, adale, sinir, lumbago, ve romatizma ağrılarını dindirir!

OPON bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

Sağlık mevzuunda ailenin en yakın dostunun doktorunuz olduğunu unutmayınız

OPON

günde 6 adete kadar alınabilir

YENU : 20 — Faal Ajansı 1565

125 Kuruş